

Társadalmi szükségletek – szociális védelmi rendszerek

Dr. Fazekas Rozália,
a KSH főtanácsosa
E-mail: r.fazekas@citromail.hu

Tokaji Károlyné,
a KSH főosztályvezetője
E-mail: karolyne.tokaji@ksh.hu

Az Európai Unióban nincs egységes szociális biztonsági rendszer és viszonylag kevés közösségi szabályozás létezik e téren. Az eltérő gazdasági, társadalmi feltételek különböző megoldásokat kívánnak, a jóléti rendszerek sokféleségét eredményezve. A tagállamok elsősorban az ún. nyitott koordináció keretében határozzák meg a foglalkoztatás- és szociálpolitikák összehangolására, fejlesztésére, a társadalmi kohézió erősítésére irányuló közösségi stratégiákat. E munka elengedhetetlen feltétele a megfelelő minőségű, összehasonlítható információ. Az itt bemutatott statisztikai adatokat az Európai Unióban érvényes módszertan szerint állítottuk össze a 2004-ben érvényes magyar fogalomrendszer figyelembevételével, vagyis nemzetközi összehasonlításra alkalmasak. Az Eurostat a tagországok adatait rendszeresen közzéteszi. Magyarországon – egy szűkebb szakmai körtől eltekintve – még nem eléggé ismertek ezek az információk. Jelen írás hiánypótló szerepet tölt be, amikor az Eurostat New Cronos nevű adatbázisának felhasználásával a szociális védelem EU-szintű összehasonlító elemzésére vállalkozik. Bemutatja a szociális védelem társadalmi juttatásainak főbb jellemzőit Magyarországon és a többi tagországban. A tanulmány az adatok elemzésére, az összehasonlítások illusztrálására helyezi a hangsúlyt, és – terjedelmi okokból – csak a legszükségesebb módszertani vonatkozásokra tér ki.

TÁRGYSZÓ:
Társadalmi jelzőszámok.
Nemzetközi elemzések, összehasonlítások.
Felvételek módszerei.

A társadalmi szükségletek megjelenését, alakulását számos tényező befolyásolja, a lakosság demográfiai összetétele éppúgy, mint az ország gazdasági fejlettsége, teljesítménye, a munkaerő-piaci viszonyok stb. A felmerülő szükségletek kielégítését a különböző szociális védelmi rendszerek biztosítják.

1. Általános megközelítés

A szociális védelem fogalmára több meghatározás is létezik, ami azt is jelenti, hogy nincs általánosan elfogadott definíció. Hasonló a helyzet a társadalmi szükségletek esetében is. Hosszú lenne a lista, ha fel akarnánk sorolni az összes olyan körülményt, kockázatot, amelynek fennállása esetén egy személy, család vagy háztartás a szociális védelem körébe tartozó ellátásokra, szolgáltatásokra igényt tarthat, illetve azokra jogosulttá válhat. Ennek megfelelően számtalan ellátási forma létezik, és ezek az évek során is gyakran változnak. Még változatosabb a kép, ha más országok szociális viszonyait is vizsgálni kívánjuk. Ahány ország, annyiféle megoldás a szociális célú újraelosztásra. Ezért egy olyan – a nemzetközi gyakorlatban és elsősorban az Európai Unióban használt – egyezményes meghatározást veszünk alapul, amely mind a szociálpolitika, mind a statisztika céljainak megfelel. A szociális védelem integrált európai statisztikai rendszerét (European System of integrated Social PROtection Statistics – ESSPROS) az Eurostat dolgozta ki az 1970-es években a szociális védelem információinak nemzetközi összehasonlítására, megalkotva a szociális védelem egységes értelmezését, a szociális védelmi rendszerek tartalmát, lehatárolását és csoportosítását, a rendszerek elszámolásának szerkezetét és szabályait, valamint a társadalmi juttatások osztályozását, a besorolás szempontjait.

Ennek alapján a szociális védelem: „... a közösségi vagy magánszervezetek mindazon beavatkozása, melynek célja, hogy könnyítsen a különféle kockázatok vagy szükségletek miatt a háztartásokra és egyénekre nehezedő terheken, feltéve, hogy viszonzatlan és nem egyéni keretek között nyújtják” (ESSPROS Manual [1996]).¹

A szociális védelem legfontosabb jellemzői, röviden a következők (részletesen lásd ESSPROS Manual [1996]).

– Szociális kockázatok (betegség, rokkantság, öregség stb.) jelentkezésekor az egyének közvetlenül nyújtott juttatásokat foglalja magában.

¹ Az eredeti dokumentum az Eurostat honlapján, az aktualizált magyar fordítás a KSH honlapján található meg.

– Csak szervezetek által nyújtott ellátások tartoznak a fogalomkörébe. A háztartások és egyének közötti közvetlen segélynyújtást nem veszi figyelembe.

– A definíció kizárja az eseti, nem formalizált, rendkívüli segélynyújtásokat is (például természeti katasztrófák, karácsonyi segélyakciók esetei).

– Az államháztartáson kívül, a magánrendszerek által nyújtott szociális védelmet is számba veszi. Magánrendszerként definiálja mindazokat a szociális védelmi rendszereket, amelyeket az állam nem ellenőriz közzhathatósági minőségében. Ilyenek lehetnek például a nonprofit szervezetek vagy bizonyos típusú, munkáltatók által működtetett rendszerek.

– A juttatás csak akkor szociális védelem, ha azt viszonzatlanul nyújtják, illetve a viszonzás nem a juttatás nyújtásával egyidőben történik. (Ilyen alapon szociális védelemnek tekinti a nyugdíjat, ugyanakkor a szociális intézményekben térítési díjjal ellentételezett szolgáltatást nem veszi számításba.)

– A juttatást szociális védelemnek tekinti akkor is, ha azt valamilyen feltételhez kötik.

A szociális védelem alá eső kockázatok vagy szükségletek listája az EU-konvenció szerint a következő: 1. öregség, 2. betegség/egészséggondozás, 3. rokkantság, 4. hátrahagyottak, 5. család/gyermek, 6. munkanélküliség, 7. lakás, 8. máshová nem sorolt társadalmi kirekesztettség.²

A csoportosítás kialakításának a célja kettős. Egyfelől leszűkíti a szociális védelem körét azokra a területekre, amelyek Európában a legrelevánsabbak. Másfelől eszközként szolgál összehasonlítható adatok előállítására ott, ahol az intézmények, szabályok és társadalmi tradíciók tagországokként eltérők. A felsorolt nyolc kategóriát *szociális védelmi funkcióknak* nevezzük. (Ez a rendszer az oktatást nem tekinti szociális kockázatnak, ezért az adatok eltérnek az oktatási ágazat teljesítményét is tartalmazó ún. jóléti mutatóktól.) (Lásd az 1. táblázatot.)

A funkcionális osztályozás az ESSPROS-módszertanban definiált ún. „központi rendszer” legfontosabb területe. A központi rendszer a szociális védelemre vonatkozó kiadásokat és bevételeket tartalmazza.³ Ehhez „modulok” kapcsolódhatnak, amelyek további kiegészítő adatok, információk bemutatására adnak lehetőséget. A tagországokban jelenleg a központi rendszer, valamint a „munkaerő-piaci politikák” (Labour Market Policy – LMP) modulja működik általános érvénnyel, ezen adatokat adják át évi rendszerességgel az Eurostat számára. Az LMP-modul területe valójában már túllép a szociális védelem körén, amennyiben a munkáltatókon keresztül, foglal-

² E funkció csak azokat az ellátásokat tartalmazza, amelyeket nem lehet az első hét funkcióba sorolni. Statisztikai fogalma tehát az „egyéb” kategóriának felel meg.

³ A központi rendszer valójában a szociális védelemre fordított kiadások és bevételek mérlegszerű szembeállítását tartalmazza. Ehhez – statisztikai egység gyanánt – ún. „védelmi rendszereket” definiál. Magyar példán szemléltetve ilyen védelmi rendszer a kötelező állami nyugdíjbiztosítási rendszer, ennek bevételeit és kiadásait lehet számba venni. Ezen a szinten értelmezhetők továbbá a szociális védelem „adminisztratív kiadásai”, adott esetben az, hogy mennyibe kerül a nyugdíjbiztosítási rendszerünk működtetése. Ugyancsak itt értelmezhetők a szociális védelem egyéb bevételei és kiadásai.

koztatáspolitikai céllal nyújtott „aktív munkaerő-piaci támogatásokat” is magában foglalja. A központi rendszer munkanélküliség funkciója – a szociális védelem fogalmának megfelelően – ezeket nem tartalmazza.

1. táblázat

A társadalmi juttatások funkciók szerinti megoszlása az összes juttatás százalékában, 2004

Funkció	EU 25	Magyarország
Öregség	41,4	36,7
Betegség/egészség gondozás	28,3	29,5
Rokkantság	8,0	10,3
Hátrahagyottak	4,5	5,8
Család/gyermek	7,8	12,1
Munkanélküliség	6,5	3,0
Lakás	2,0	2,0
Egyéb társadalmi kirekesztettség	1,5	0,6
<i>Összes társadalmi juttatás</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

A központi rendszer funkcionális osztályozása a társadalmi védelmi juttatásokra (a továbbiakban: társadalmi juttatások) vonatkozik. A társadalmi juttatások a védelemben részesített személyeknek kifizetett összegekre, az ellátottak kiadásainak visszatérítésére és a részükre közvetlenül juttatott árukra és szolgáltatásokra terjednek ki. A jelenlegi elemzést a társadalmi juttatásokra korlátozzuk. (A társadalmi juttatások forrásainak, a finanszírozási formáknak, vagyis az egyes védelmi rendszerek bevételeinek és sajátos kiadásainak részletes vizsgálata nem célja e tanulmánynak.)

Mielőtt rátérnénk a társadalmi juttatások vizsgálatára, szükségesnek látunk egy rövid kitekintést az ESSPROS, és néhány ismert osztályozási rendszer főbb eltéréseire. E kitérőnek azért van jelentősége, mert a konkrét számokat látva az olvasóban felmerülhet a kérdés, miért találkozunk az adott témában eltérő adatokkal, ha forrásként a nemzeti számlákat, vagy például az OECD adatbázisait használjuk.

2. Az ESSPROS viszonya az egyéb adat- és információs rendszerekhez

A *Nemzeti Számlák* és az ESSPROS-módszertan fogalmai, előírásai általában összhangban vannak egymással, mivel az Eurostat igen fontos tartja az ESA 95-tel

(European System of National and Regional Accounts) történő harmonizálást. Az ESSPROS-t a nemzeti számlák egyfajta szatellit számlájának is tekinthetjük. Vannak azonban különbségek is a két rendszer között. A nemzeti számlákban a társadalmi juttatásoknak részét képezi az oktatás, az állam és a nonprofit szervezetek által sportra, rekreációra, kultúrára stb. fordított kiadások bizonyos része, az ESSPROS-ban viszont nem. Ezen kívül az ESSPROS-tól eltérően, csak a kormányzati és a nonprofit szervezetek által nyújtott juttatásokat veszi figyelembe, a munkáltatói rendszerek, kereskedelmi biztosítók által nyújtott szociális védelemre nem terjed ki. A nemzeti számlák rendszere a természetbeni ellátások terén nagyfokú aggregáltságot mutat. Példa erre a „Szociális ellátások” tétel, amely a teljes szociális intézményi ellátó rendszer kiadásait egyetlen adatban jeleníti meg. Nem tartalmaz tehát olyan funkcionális csoportosítást, amely az ESSPROS szerinti osztályozást megkönnyítené.

A *Nemzeti Egészségügyi Számlák* (NESZ) az OECD egészségügyi adatbázisának, a „System of Health Accounts” (SHA)-nak a közelmúltban kidolgozott hazai megfelelője. Az ESSPROS betegség/egészséggondozás funkciójával hozható összefüggésbe, bár a rendszer célja, kiterjedése, szerkezete, osztályozásai jelentősen eltérnek tőle. A NESZ minden olyan tevékenységre kiterjed, amelyet (intézmények vagy egyének) egészségügyi tudás és technológia alkalmazásával nyújtanak. Ennek megfelelően magában foglal az ESSPROS szerint szociális védelemnek nem minősíthető olyan területeket is, mint a foglalkozás-egészségügy vagy a különféle prevenciót célzó általános egészségügyi programok. Az ESSPROS-tól eltérően nem foglalkozik viszont a betegség esetén nyújtott pénzbeni ellátásokkal. Az ESSPROS kiadásaiiban csak a viszonzatlan juttatások szerepelhetnek, míg a NESZ lefed minden egészségüggyel kapcsolatos kiadást, még a hálapénzt is. Az ESSPROS csak az intézmények által nyújtott ellátásokat tartalmazza, a NESZ pedig minden szolgáltatást figyelembe vesz (például a fizetés nélküli szabadság ideje alatt otthon nyújtott ápolást). A NESZ köre olyan értelemben is szélesebb, hogy a háztartások saját kezdeményezésű, saját érdekében kötött egészségbiztosításaira is kiterjed.

Az OECD által alkalmazott COFOG (Classification of the Functions of Government) kormányzati tevékenységek funkcionális osztályozási rendszerében is találkozhatunk a szociális védelemmel (6. fejezet: „Social protection”). Fő eltérése az ESSPROS-tól, hogy kizárólag a kormányzati védelmi területek, szervek tartoznak a megfigyelési körébe. A szociális védelem funkcionális osztályozását hasonlóan végzi el, de a betegséggel kapcsolatos tételek között nem szerepelteti az egészségügyi szolgáltatásokat. Az utóbbiakat külön funkcióban (5. Health – Egészségügy) jeleníti meg.

Az OECD egy másik adatbázisa, a Társadalmi Kiadások Adatbázisa (Social Expenditure Database – SOCX) kifejezetten a szociális védelemre vonatkozik. A lényegi azonosság ellenére itt is adódnak eltérések. Ezek az eltérések részben az osztályozásban, részben a szociális kiadások körében jelentkeznek. Itt tizenhárom funkci-

ót találunk, amelyek nagyrészt megfeleltethetők az ESSPROS-funkcióknak. Van benne olyan elem is, amelyet az ESSPROS nem tekint szociális védelemnek (aktív munkaerőpiaci programok). Ugyancsak eltérés a két rendszer között, hogy a SOCX nem veszi figyelembe az államháztartási körön kívül nyújtott szociális védelmet. Az OECD és az Eurostat közötti együttműködés alapján az Eurostat – az illetékes nemzeti statisztikai hivatal engedélyével – bizonyos aggregált ESSPROS-adatokat átadhat az OECD SOCX adatbázisa számára. Ilyen közvetett adatszolgáltatás működik Magyarországon esetében is.

Megemlítjük végül a tagállamok átfogó szociális védelmi rendszereinek kölcsönös tájékoztató rendszerét (Mutual Information System on Social Protection in the Member States of the European Union – MISSOC), amely nem adatokat, hanem a tagországok szociális védelmi rendszereinek strukturált leírásait tartalmazza. Ezek az információk az egyes országok szociális-egészségügyi ellátását meghatározó jogszabályokból építkeznek. A MISSOC naprakész, összehasonlító információkat nyújt a Bizottság szakértői, a tagállamok hatóságai, a munkavállalói és a szakmai szakszervezetek, valamint minden személy és intézmény számára, aki/amely érdeklődik a szociális védelem fejlődése és szervezetei iránt. Bár a MISSOC és az ESSPROS összeállításában részt vevők között nincs hivatalos együttműködés, az ESSPROS-adatok tartalmát leíró kvalitatív információk esetében – a jogosultság, illetve a törvényi háttér részletesebb megismerése érdekében – hivatkozni lehet a MISSOC megfelelő információira.

3. A társadalmi juttatások ESSPROS szerinti osztályozása

Az ESSPROS a társadalmi juttatásokat funkció, típus, valamint a jövedelmi/vagyoni helyzet figyelembe vétele szerint osztályozza.

– A korábban említett funkcionális csoportosítást a juttatások célja határozza meg. Esetenként igen nehéz egy adott juttatást a helyes kategóriába sorolni, különösen akkor, ha a célok keverednek, egymást átfedik, vagy homályosak. Magyar példaként említhetjük az ápolási díjat, amely a tartósan beteg gyermek, vagy az idős, fogyatékos családtag gondozása miatt kieső jövedelem pótlására szolgál. Ez az ellátás betegség, rokkantság, öregség, család/gyermekek funkcionál egyaránt figyelembe vehető lenne. (Az adott juttatás szabályozását, a törvényalkotó szándékát és az igénybevevők tényleges jellemzőit megvizsgálva a jelenleg működő rendszerben ezt az ellátást a család/gyermekek funkcióba soroltuk.)

– A társadalmi juttatások típus szerinti osztályozása alapján elkülönülnek a pénzbeni (ezen belül a rendszeresen és eseti jelleggel nyújtott), illetve a természetbe-

ni juttatások. Az utóbbi magában foglalja a szociális és egészségügyi intézmények által nyújtott szolgáltatásokat is.

– A juttatásokra való jogosultság szempontjából további két csoportot különböztetünk meg, attól függően, hogy előzetesen mérlegelik-e az ellátott jövedelmi, illetve vagyoni helyzetét vagy sem. Ilyen értelemben beszélhetünk jövedelemteszthez kötött és nem kötött juttatásokról. Teszthez kötött juttatás minden funkcióban előfordulhat, de különösen jellemző a „Lakás” és a „Máshová nem sorolt társadalmi kirekesztettség” kategóriákra.

4. Az adatok forrása

A tagországok évi rendszerességgel adják át adataikat az Eurostatnak, melyek segítségével képet kaphatunk a szociális ellátások alakulásáról, színvonaláról. Magyarország 2003 óta szolgáltat adatot az EU Statisztikai Hivatalának. Az első évben az 1999 és 2001 közötti időszakra vonatkozó információkat küldtük meg, majd azóta évente aktualizáljuk, bővítjük a magyar szociális védelmi rendszerekről szóló kvantitatív és kvalitatív információkat. Az adatokat az Eurostat szakértői megvizsgálják és validálják. Jelenleg a nemzetközi összehasonlításra is felhasználható legfrissebb adatsorok a 2004. évre vonatkozóan érhetőek el az Eurostat New Cronos nevű adatbázisában. Ebben az adatbázisban csak kvantitatív információkkal találkozhatunk. Az utóbbi néhány évben a tagországok az átadott adatokkal egyidejűleg kvalitatív kérdőívet is kitöltenek. Ezek biztosítják az ún. metaadatokat – amelyek az adatbázisban szereplő számszerű adatok tartalmát írják le, segítve azok értelmezését, elemzését, értékelését. Ezek az információk jelenleg korlátozottan, csak a tagországok illetékes szakértői számára érhetőek el. Ennek oka az, hogy a leírások szerkezeti szempontból még nem egységesek, és több vonatkozásban hiányosak.

A rendelkezésre álló források és a jelen írás keretei az ESSPROS-ban meghatározott főbb osztályozási szempontok szerint aggregált magyar és EU-adatok közzétételére adnak módot. A következőkben ismertetett valamennyi adatot a 2006 decemberében aktualizált New Cronos-ból vettük.⁴ (Itt hívjuk fel a potenciális felhasználók figyelmét arra, hogy az egyes országok utólag is korrigálhatják az idősorukat.) A nemzeti számlákkal való összhang megteremtése, a módszertan pontosabb értelmezése, jobb becslési módszerek alkalmazása stb. szükségessé tehet korrekciókat. A tapasztalatok azt mutatják, hogy ezek a kisebb változások nem befolyásolják az adatokból kibontakozó általános tendenciákat, az elemezhetőséget. Tájékoztatásként említjük meg,

⁴ A jelen tanulmányban található táblázatok és ábrák adatain kívül további részletes táblázatok találhatóak folyóiratunk honlapján (www.ksh.hu/statszemle).

hogy a magyar adatok hazai forrásait döntően a költségvetési beszámolók jelentik. Statisztikai felmérésből származó adat csak igen szűk körben képez adatforrást: főleg ott van szükség a felhasználásukra, ahol a beszámolók adatai nem állnak rendelkezésre az ESSPROS-módszertan által igényelt szerkezetben. Ebből következik, hogy az összehasonlító adatok előállítására helyenként becsléseket is szükségessé tett.

5. A szociális védelmi funkciók és nemzetközi összehasonlításuk

A felmérések szerint a tagállamokban a jövedelmek mintegy 70 százaléka munkából származik, körülbelül 25-30 százaléka nyugdíjakból és más szociális juttatásokból, a fennmaradó kis rész pedig tőkéből és egyéb magánforrásokból. Habár a szociális juttatások aránya a jövedelmekben nem túl nagy, az EU-polgárok mintegy háromnegyede részesül szociális juttatásokban közvetlen módon, vagy közvetve, a háztartás más tagján keresztül (*Eurostat* [2002]).

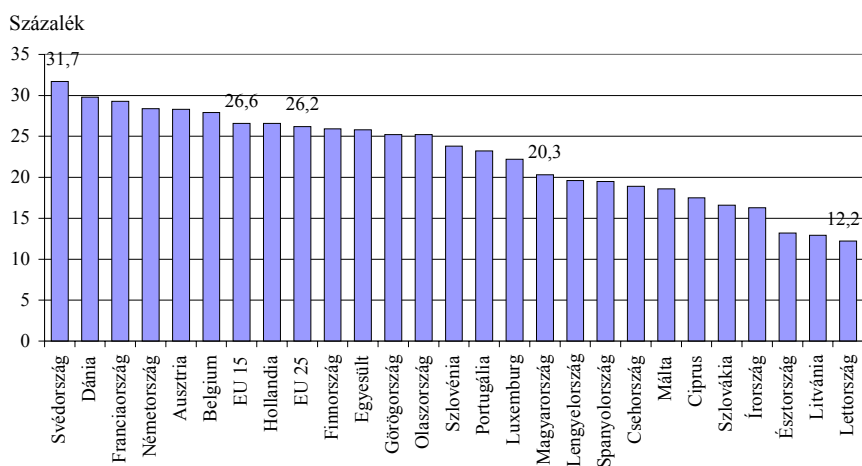
Az Unió szociális védelmi rendszerei jelentős összegeket emésztenek fel. 2004-ben a társadalmi juttatások az EU 25 országainak átlagát számítva a GDP 26 százalékára rúgtak.

A bővítést követően felerősödtek az Unión belüli a szociális ráfordítások közötti különbségek (*Eurostat* [2004]).

A legnagyobb arányú ráfordításokat Svédország produkálta, a bruttó hazai termék mintegy harmadát (31,7%) költötték szociális ellátásokra, de Dániában és Franciaországban is megközelítették az ilyen célú kiadások a 30 százalékot. Ezzel szemben a balti államokban a GDP-nek csupán 12-13 százalékát teszik ki a társadalmi juttatások. Magyarországon ez az érték 2004-ben 20 százalék volt, vagyis az Unió átlagánál 6 százalékponttal kevesebb. 2000 és 2003 között lassú növekedés volt tapasztalható a magyar mutatók alakulásában, majd 2004-ben a kiadások volumene visszaesett az 1999-es szintre. Ez a tendencia a legtöbb unióbeli országban is megfigyelhető. A szociális védelem egyre költségesebb az európai országok számára. A fenntartható finanszírozás érdekében több államban szigorúbb szabályok alkalmazásával igyekeznek gátat szabni a kiadások növekedésének. Az előző évhez képest a jelenlegi 25 tagország közül „csak” 13-ban emelkedett a társadalmi juttatásokra fordított összegek aránya, míg az azt megelőző időszakban évente 18-20 országban nőttek a szociális célú kiadások a GDP-hez viszonyítva. Ha hosszabb időtávot veszünk alapul, azt láthatjuk, hogy az EU 15 országaiban 1990 és 1993 között több mint 3 százalékponttal nőttek a kiadások a GDP-n belül, majd némi ingadozás után a ráfordítások aránya 26 és 27 százalék között stagnál. Ez a látszólagos változatlanosság ugyanakkor jelentős különbségeket takar, ha országonként vizsgáljuk a szociális védelem költségeit. A

2004-ben csatlakozott EU 10 országai közül csak Szlovénia és Magyarország mutatója haladja meg a 20 százalékot, a többi újonnan csatlakozott országban ennél jóval kevesebb jut a lakosság szociális védelmére. 1990 óta a legdinamikusabban fejlődő tagállam Portugália, ahol több mint másfélszeresére nőttek az ilyen célú kiadások a GDP-hez mérve, míg a 2000. évet alapul véve Írország teljesítménye tűnik ki a ráfordítások arányának 22 százalékos emelkedésével.

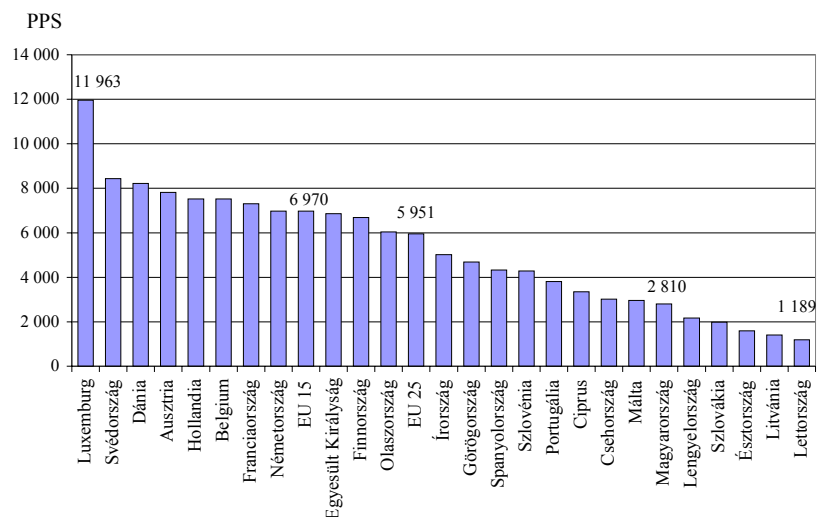
1. ábra. Társadalmi juttatások a GDP százalékában, 2004

Az EU társadalmi juttatásainak értéke 2004-ben egy lakosra vetítve 5 951 euró volt. Figyelembe véve az egyes országok árszínvona közötti különbségeket – azaz az elköltött összegeket vásárlóerő-paritáson (purchasing power standard – PPS) mérve – a kiadások 11 963 PPS/fő (Luxemburg) és 1 189 PPS/fő (Lettország) között alakultak. Magyarország adata az uniós átlag fele, 2 810 PPS/fő körül volt, ami a nem túl előkelő 20. hely az Unióban. Mögöttünk áll Lengyelország, Szlovákia és a három balti ország. A legjobb újonnan csatlakozott tagállam, Szlovénia is csak Portugáliát előzi meg az EU 15-ök közül.

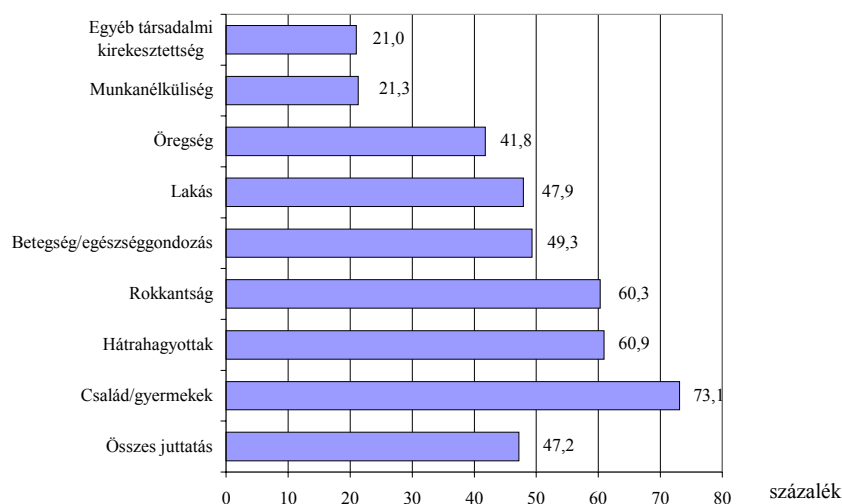
A különféle kockázatokat egyenként vizsgálva a szociális védelmi funkciók többségénél Luxemburg nyújtja a legnagyobb és Lettország a legalacsonyabb színvonalú támogatást (a különbség a két ország között több mint tízszeres). A legjelentősebb tételt kitevő öregségi juttatásoknál is csak két ország előzi meg Luxemburgot, Ausztria 18 százalékkal, Svédország 3 százalékkal magasabb támogatást ad lakosainak. A legnagyobb differencia a hátrahagyottak ellátásainál tapasztalható, mivel Luxemburg 1 259 PPS-t biztosít a túlélő hozzátartozóknak, míg Dánia mindössze 3-at, Észtország és Szlovákia pedig 13, illetve 15 PPS-t. A család/gyermek funkcióban is Luxemburg a listavezető, az uniós átlag több mint négyszeresét kapja egy ellátott. (Lásd a 2. ábrát.)

2. ábra. Egy főre jutó társadalmi juttatások, 2004

Az országok közötti különbségek a szociális védelmi rendszerek, a demográfiai folyamatok, a munkanélküliség és más társadalmi, intézményi és gazdasági tényezők közötti különbségeket tükrözik.

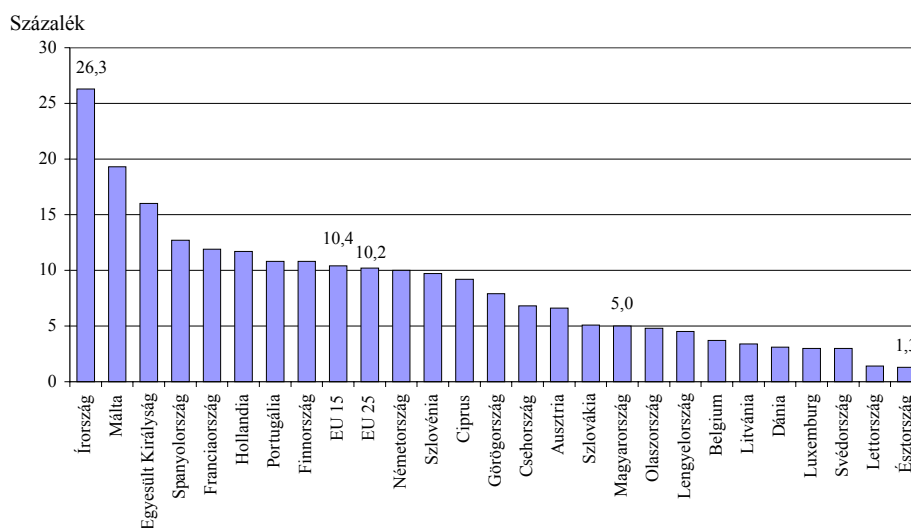
3. ábra. A magyar társadalmi juttatások színvonala az egy főre jutó kiadások alapján, 2004 (EU 25 = 100,0)

Az eddigi vizsgálatokból kiderült, hogy a szociális védelemre fordítható, illetve fordított összegek nagysága és az egy főre jutó GDP között igen erős a kapcsolat (*Eurostat* [2001]).

Az ellátások funkciója (célja) mellett, azok jövedelemvizsgálathoz való kötöttsége is jelentős eltéréseket mutat. Az összes juttatás vonatkozásában ez az arány 10 százalék az Unióban, ezzel szemben Írországból 26,3 százalék, Észtországban és Lettországon 1,5 százalék alatti. Magyarország 5 százalékos mutatójával a középmezőnyben foglal helyet. A szociális védelmi ellátások biztosítása során Írországon a leghigorúbbak a jövedelemre vonatkozó előírások minden kategóriában, a családtámogatásokat kivéve. A funkciókat egyenként vizsgálva átlagosan a családok és gyermekek számára nyújtott ellátások esetében a legnagyobb arányú (a kiadások egynegyedénél) a jövedelmi korlát, egyes országokban például Máltán és Portugáliában meghaladja a 80 százalékot, míg más államokban (például Luxemburgban, Svédországban, Szlovákiában) e támogatások gyakorlatilag teljeskörűen alanyi jogon járnak; Magyarországon a kiadások 10 százalékában vizsgálják a rászorulóknak anyagi helyzetét. Az Unióban a jövedelem/vagyonteszt alkalmazása szintén magas, 20 százalék körüli a rokkantsági ellátások és 17 százalék a munkanélküliek támogatása esetében. Magyarországon igen alacsony az ilyen típusú megszorítások aránya a rokkantságnál (1,2%), az idősek és hátrahagyottak esetében (1 százalék alatti), aminek az oka, hogy hazánkban e funkciókban a nyugdíjak dominálnak, amelyeknél nincs jövedelmi megkötés.

4. ábra. A jövedelemvizsgálathoz kötött társadalmi juttatások aránya, 2004

Hosszabb időtávot alapul véve azt láthatjuk, hogy a jövedelemvizsgálathoz kötött juttatások aránya 1990 és 2004 között az EU 15 tagállamaiban 9,4-ről 10,4 százalékra nőtt. A rászorultsági elv érvényesítését a rokkantsági ellátások esetében szigorították a leginkább az országok. Az elmúlt 15 évben közel 25 százalékkal lett magasabb a jövedelem-, illetve vagyonteszthez kötött juttatások aránya. Jelentősen, 16 százalékkal emelkedett az idősek és 11 százalékkal a család-, és gyermektámogatások jövedelmi helyzetétől való függése.

A jelenlegi 25 tagállam vonatkozásában, az adatok korlátozottabb elérhetősége miatt, csak 2000-ig visszamenőleg lehet e kérdést vizsgálni. Az ezredforduló óta eltelt időszakban elsősorban az öregség kapcsán felmerülő kockázatok esetén emelkedett meg az anyagi háttér figyelembevételének aránya. Az egyébként igen alacsony, 4,1 százalékos hányad egy százalékpontos növekedése 23 százalékos emelkedést jelent. Ezen kívül csak a rokkantsági ellátások esetében tapasztalható a jövedelemvizsgálathoz kötött ellátások arányának érdemi növekedése, mely 5 év alatt 5 százalékos volt. A magyarországi adatok az Unióban tapasztaltakkal ellentétes tendenciát mutatnak. Hazánkban 2000. évhez képest a lakás funkciót és az egyéb, máshová nem sorolható ellátások kategóriáját kivéve minden kockázati tényező esetében csökkent a rászorultság vizsgálata.

5.1. Öregség

Az öregség funkcióba azok a társadalmi juttatások tartoznak, melyek az idős korral összefüggő kockázatok ellen védenek: jövedelemvesztés, elégtelen jövedelem, a napi feladatok önálló ellátására való képesség elvesztése, a társadalmi életben való részvétel csökkenése stb. Idesorolandók mindazok a juttatások, amelyek kiegészítő jövedelmet biztosítanak az idős személy munkaerőpiacról való visszavonulásakor, vagy meghatározott jövedelmet garantálnak egy előírt életkor elérése után. Itt jelennek meg a szociális intézmények által kimondottan az idősek személyes vagy szociális helyzete miatt nyújtott szolgáltatások is. (Lásd a 2. táblázatot.)

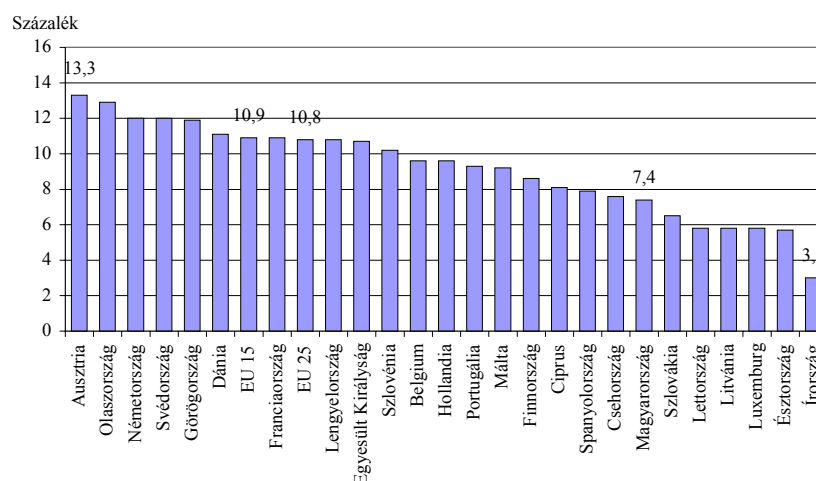
Az ESSPROS rendszere szerinti számbavétel legjelentősebb tétele az idős korral járó kockázatok enyhítésére, az öregségi nyugdíjakra és egyéb pénzügyi támogatásokra, valamint az időseknek nyújtott szolgáltatásokra fordított kiadások csoportja. A modern társadalmaknak szembe kell nézniük azzal a ténnyel, hogy a demográfiai öregedés folyamata komoly nyomást gyakorol a szociális védelmi rendszerekre. A népesség elöregedése a nyugdíjrendszerek fenntarthatóságának problémáin túl az ön-ellátásra képtelen emberek tartós ápolás iránti szükségleteinek növekedését is jelenti. A népesség korösszetétele meghatározó az időskori eltartottsági ráta és az ezzel járó szociális védelmi kiadások alakulásában. A 65 évesnél idősebbek aránya a 15-64 évesekhez viszonyítva folyamatosan növekedett az elmúlt időszakban és további

emelkedést mutat a jövőben is. Az Unióban már 2004-ben megközelítette a 25 százalékot ez a mutató, de 2050-re meghaladja az 50 százalékot is (a 60 évesek és idősebbek 15–59 évesekhez viszonyított aránya pedig a 70 százalékot, sőt Spanyolországban és Olaszországban megközelíti a 90 százalékot is).

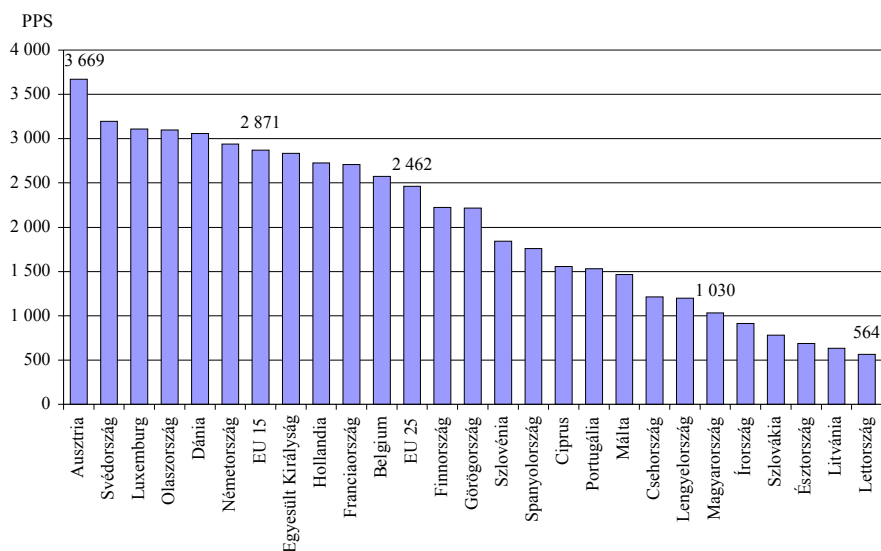
2. táblázat

Az öregség funkció juttatásainak osztályozása, 2004

ESSPROS-osztályozás	Főbb hazai ellátási formák
Pénzbeni juttatások	
Öregségi nyugdíj	Korbetöltött öregségi nyugdíj; korhatár feletti rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíjak
Korhatár előtti öregségi nyugdíj	Korkedvezményes öregségi nyugdíjak; előrehozott öregségi nyugdíj; öregségi nyugdíj helyett folyósított illetmény; egyes művészeti tevékenységet folytatók öregségi nyugdíja
Részleges nyugdíj	
Gondozási juttatás	
Egyéb pénzbeni juttatások	Mezőgazdasági szövetkezeti járadékok; házastársi pótlék; időskorúak járadéka
Természetbeni juttatások	
Elhelyezés	Idősek otthonai és gondozóházai
Segítség a napi feladatok ellátásában	Házi segítségnyújtás; szociális étkeztetés; idősek klubja
Egyéb juttatások	Díjmentes utazás 65 éven felülieknek

5. ábra. Társadalmi juttatások a GDP százalékában az öregség funkcióban, 2004

6. ábra. Egy főre jutó társadalmi juttatás az öregségi funkcióban, 2004

A társadalmi juttatások 41 százalékát az öregség kapcsán felmerülő ellátások emésztik fel, egyes országokban (Lengyelországban és Olaszországban) pedig meghaladja a teljes ráfordítás felét is. E funkció részesedése a legmagasabb az Unió 24 országának jóléti kiadásaiban, az egyetlen kivétel Európa legfiatalabb állama, Írország, ahol az összes juttatásnak mindössze 20 százalékát költik az idősek védelmére. A GDP-hez mérten az uniós átlag 11 százalék körüli részesedést mutat, de jelentős a szóródás az egyes tagállamok között: 2004-ben a legmagasabb arányt képviselő Ausztria, illetve Írország adata között 10 százalékpont különbség adódott. (Lásd az 5. ábrát.) Vásárlóerő-paritáson számolva is Ausztria fordította a legjelentősebb összeget, az EU 25 átlagának másfélszeresét (közel 3 669 PPS-t) egy idős személy támogatására, míg Magyarországon erre kevesebb mint 1030 PPS jutott. (Lásd a 6. ábrát.)

Az öregséggel összefüggő társadalmi juttatások elemzése kapcsán külön említést érdemel a nyugdíjak vizsgálata, mivel az idős korrál járó kockázatok csökkentésére fordított kiadások 90 százalékát nyugdíjként kapják meg az érintettek. Öregségi nyugdíjra átlagosan a GDP 9-10 százalékát fordítják az egyes országok, és ha emellett a rokkantsági és hozzátartozói nyugellátásokat is számba vesszük, azt láthatjuk, hogy a szociális védelmi kiadások közel felét (Írországban a negyedét, Lengyelországban pedig a kétharmadát), átlagosan a GDP 12 százalékát emésztik fel a nyugdíjak. A nyugdíjrendszerek fenntarthatósága, és a megfelelő színvonalú nyugdíjak biztosítása Európa, sőt világszerte a megoldandó problémák között szerepel. Az uniós

tagországok jelentős erőfeszítéseket tesznek a nyugdíjkiadások fékezésére, ennek következtében az utóbbi években némileg csökkent az ilyen jellegű ráfordítások aránya a szociális juttatások rendszerében. A magyarországi mutató 2004. évi növekedését a 13. havi nyugdíj bevezetése és az özvegyi nyugdíjak mértékének jogszabályi emelése okozta.

3. táblázat

*Nyugdíjkiadások alakulása a társadalmi juttatások arányában
(százalék)*

Év	EU 15	EU 25	Magyarország
1995	47,4	.	.
1996	47,5	.	.
1997	48,1	.	.
1998	47,9	.	.
1999	48,1	.	44,7
2000	48,1	48,4	44,6
2001	47,6	47,9	45,8
2002	47,0	47,3	44,6
2003	46,6	46,9	44,3
2004	46,5	46,8	45,8

5.2. Betegség/egészség gondozás

A betegség/egészség gondozás funkcióba tartozik minden olyan pénzübeni juttatás, amely részben vagy egészen pótolja a fizikai vagy idegi megbetegedés, sérülés (a rokkantságot kivéve) miatti átmeneti munkaképtelenség ideje alatt kiesett keresetet; és az egészségügyi ellátás a védett személyek egészségének fenntartása, helyreállítása vagy javítása érdekében, függetlenül a betegség eredetétől.

Az ESSPROS a betegséggel kapcsolatos szociális védelmi kiadásokat veszi számba, amely nem azonos az egészségügyi kiadásokkal. Mindazok a kiadások, amelyek nem jelennek meg az egyén számára közvetlenül nyújtott ellátásban (prevenció, egészségügyi kampányok stb.), nem jelennek meg az adatokban sem. Az egészségügyi ellátás kedvezményezett által fizetett térítési díját is le kell vonni a társadalmi juttatás értékéből.

A magyar lakosság egészségi állapota nemzetközi összehasonlításban meglehetősen kedvezőtlen és elmarad attól, amit az ország társadalmi-gazdasági fejlettség-

ének szintje lehetővé tette (SZMM [2005a]). Mind a születéskor várható élettartam, mind az egészséges életévek száma jelentősen alacsonyabb az uniós átlagnál. A magyar férfiak élete több mint 7, a nők 5 évvel rövidebb az EU 15 lakosainál, míg az egészségben leélhető éveket tekintve még nagyobb a különbség: a férfiaknál 11, a nőknél pedig 8 év az elmaradásunk. Az ESSPROS-rendszerben az öregséggel kapcsolatos kiadások után a második legjelentősebb tétel – az összes társadalmi juttatás 28 százaléka – az egészség megőrzésére, a gyógyításra elköltött összeg. A tagállamok többségében 20-30 százalék között mozog ez az arány, de kiugróan magas Írország adata, mely meghaladja a 42 százalékot (igaz, hogy az öregség funkcióra ennek csak a felét költi), valamint Csehország mutatója, mely 35 százalék feletti arányt képvisel.

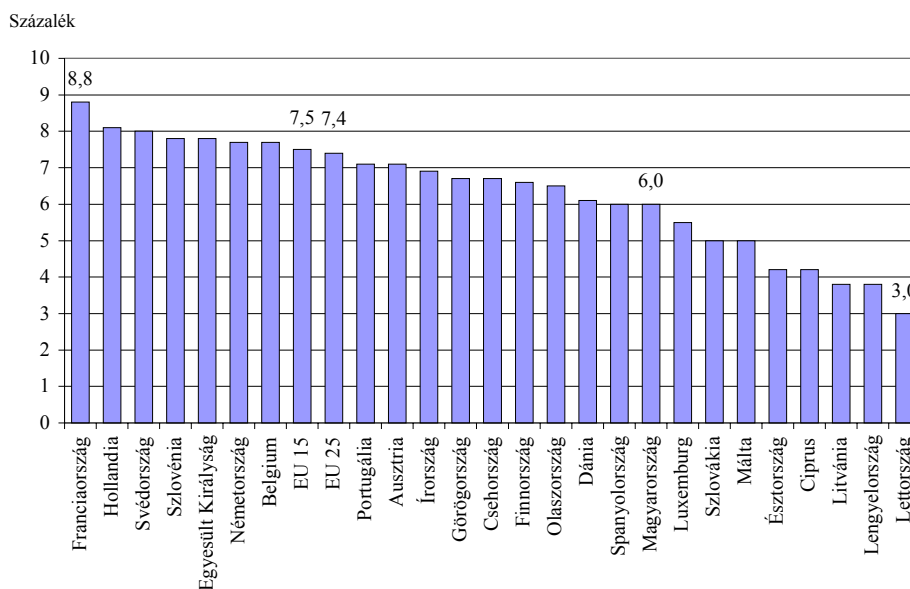
4. táblázat

A betegség/egészséggondozás funkció juttatásainak osztályozása, 2004

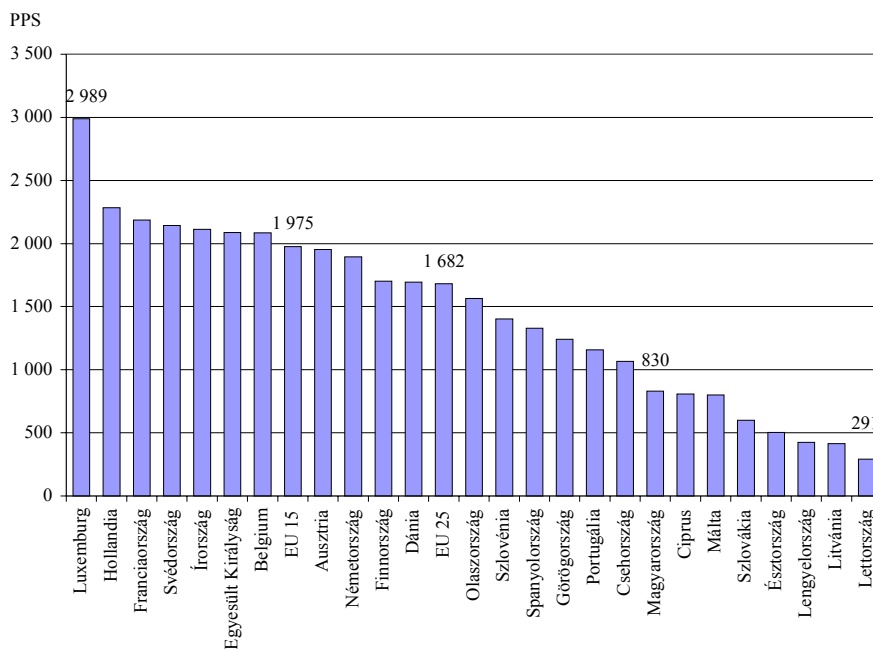
ESSPROS-osztályozás	Főbb hazai ellátási formák
Pénzbeni juttatások	
Fizetett betegszabadság	Táppénz; betegszabadság
Egyéb pénzbeni juttatás	Baleseti járadék; kártérítési járadék
Természetbeni juttatások	
Fekvőbeteg-ellátás	Fekvőbeteg-szakellátás; gyógyfürdő-szolgáltatás; nagyértékű, kiemelt egészségügyi beavatkozások
Járóbeteg-ellátás	Járóbeteg-szakellátás; háziorvosi ellátás; fogászati ellátás; gondozó-intézeti gondozás; CT-, MRI-, művesekezelés; házi szakápolás; mentés; betegszállítás; gyógyszer-támogatás; gyógyászatisegédeszköz-támogatás; anyatej
Ebből: gyógyszeripari termékek	Gyógyszer-támogatás; gyógyászatisegédeszköz-támogatás; anyatej
Egyéb természetbeni juttatások	Közgyógyellátás

A nemzeti összterméken belül az egészségügy 7-8 százalékot tesz ki az Unióban. Az egészségügyi ráfordításokat vizsgálva azt láthatjuk, hogy Magyarország a GDP-hez viszonyítva megközelítőleg hasonló összeget költ a betegségek megelőzésére és gyógyítására, mint a többi európai állam, ugyanakkor az egy főre jutó kiadás az uniós átlagnak éppen a fele. További figyelmet érdemel, hogy Luxemburg egészségügyi kiadásai nem érik el a GDP 6 százalékát, így ebben a tekintetben Magyarország után következik a rangsorban, ugyanakkor az ellátások színvonala a legmagasabb az Unióban, 78 százalékkal haladja meg az EU 25 átlagát, a magyar érték 3,6-szerese és az utolsó helyen álló Lettországhoz képest pedig tízszeres a különbség. (Lásd a 7. és 8. ábrákat.)

7. ábra. Társadalmi juttatások a GDP százalékában a betegség/egészség gondozás funkcióban, 2004

8. ábra. Egy főre jutó társadalmi juttatások a betegség/egészség gondozás funkcióban, 2004

5.3. Rokkantság

E funkcióba olyan ellátások tartoznak, amelyek a testileg vagy szellemileg sérült emberek gazdasági, illetve a társadalmi tevékenységbe való beilleszkedését segítik, így például jövedelmet biztosítanak azok számára, akiket rokkantságuk gátol a munkavégzésben és a pénzkeresésben; termékeket és rehabilitációs, illetve egyéb speciális szolgáltatásokat nyújtanak számukra (az egészségügyi ellátás kivételével).

5. táblázat

A rokkantság funkció juttatásainak osztályozása, 2004

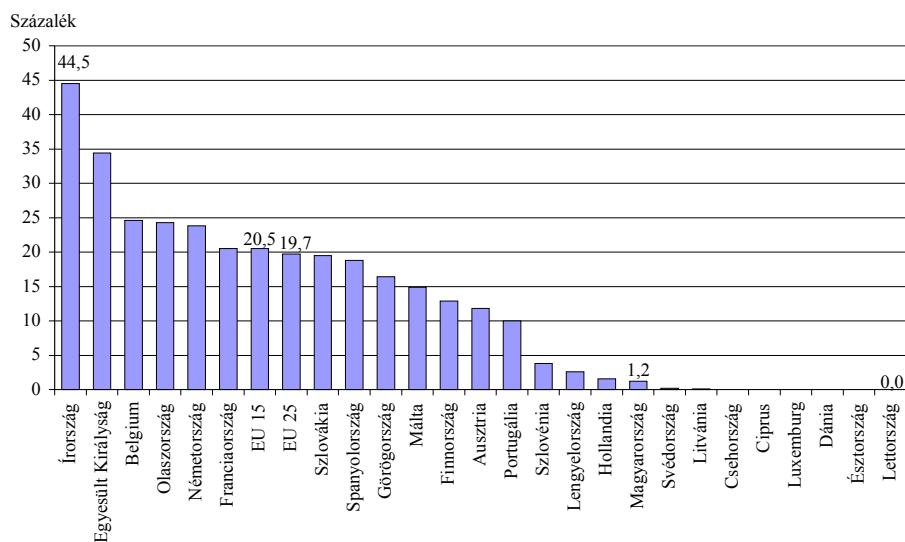
ESSPROS-osztályozás	Főbb hazai ellátási formák
Pénzbeni juttatások	
Rokkantsági nyugdíj	Korhatár alatti rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíjak (I-II.)
Korhatár előtti nyugellátás a csökkent munkaképesség miatt	Korhatár alatti rokkantsági és baleseti rokkantsági nyugdíjak (III.)
Gondozási juttatás	
A csökkent képességűek gazdasági integrációja	
Egyéb pénzbeni juttatások	Vakok személyi járadéka; fogyatékosági támogatás; megváltozott munkaképességűek járadékai, keresetkiegészítése; rokkantsági járadék; mozgáskorlátozottak közlekedési támogatása
Természetbeni juttatások	
Elhelyezés	Fogyatékos személyek otthona és lakóotthona; fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye; fogyatékosok gondozóháza
Segítség a napi feladatok ellátásában	
Rehabilitáció	Fogyatékosok nappali intézményei
Egyéb természetbeni juttatások	Akadálymentesítési támogatás; kedvezményes utazás rokkant, illetve fogyatékos személyeknek

Magyarországon az egyik legsúlyosabb problémát a munkavállalási korú inaktívak magas aránya jelenti. Munkaerő-piaci szempontból rendkívül hátrányos helyzetben vannak a megváltozott munkaképességű és fogyatékos emberek. Körükben a foglalkoztatottak aránya mindössze 10-15 százalék. Többségük különböző rokkantsági ellátásokban részesül. A 15-64 éves inaktív népesség több mint egyötöde rokkantsági nyugdíjas, így nem meglepő, hogy Magyarország a társadalmi juttatások nagyobb hányadát fordítja ilyen ellátásokra, mint az EU 25 országainak átlaga. Az Unió szociális védelmi kiadásainak 8 százalékát költi rokkantsággal kapcsolatos pénzbeni és természetbeni támogatásokra a magyar 10,3 százalékkal szemben, ez az összeg a GDP-hez mérve országonként 2-3 százalékot tesz ki. A magyar érték megegyezik az unióbeli át-

laggal. A bruttó hazai össztermékhez képest a legtöbbet a skandináv államok (Svédország, Dánia, Finnország) fordítják a súlyosan egészségkárosodott állampolgárok helyzetének javítására. Megjegyzendő, hogy a rokkantsági ellátások 60 százalékát a rokkantsági nyugdíjak teszik ki (csak Cipruson, Dániában és Németországban 45 százalék alatti, míg Hollandiában és Portugáliában 92 százalék ez az arány).

Megvizsgálva az e rendszerben nyújtott ellátások szabályozásának szigorúságát, feltűnő különbséget tapasztalunk a magyar és az unióbeli viszonyokban. Az európai országokban jóval nagyobb arányú a jövedelemvizsgálathoz kötött támogatások aránya, az Unió átlagában ez 20 százalék körüli, míg hazánkban mindössze 1,2 százalék.

9. ábra. A jövedelemvizsgálathoz kötött ellátások aránya a rokkantság funkcióban, 2004

A juttatások színvonalát a vásárlóerő-paritás figyelembevételével számított egy főre jutó ellátás mutatja. A 25 tagország átlagában ez a mutató 2004-ben 480 PPS volt, de a két szélső érték között mintegy 14-szeres különbség adódott. Magyarországon ez az arány az uniós átlag 60 százalékának felelt meg, mely a 15. helyet jelenti a tagországok rangsorában.

5.4. Hátrahagyottak

A hátrahagyottak funkcióhoz olyan juttatások tartoznak, amelyek egy családtag elhalálása következtében felmerülő pénzügyi gondok megoldásához járulnak hoz-

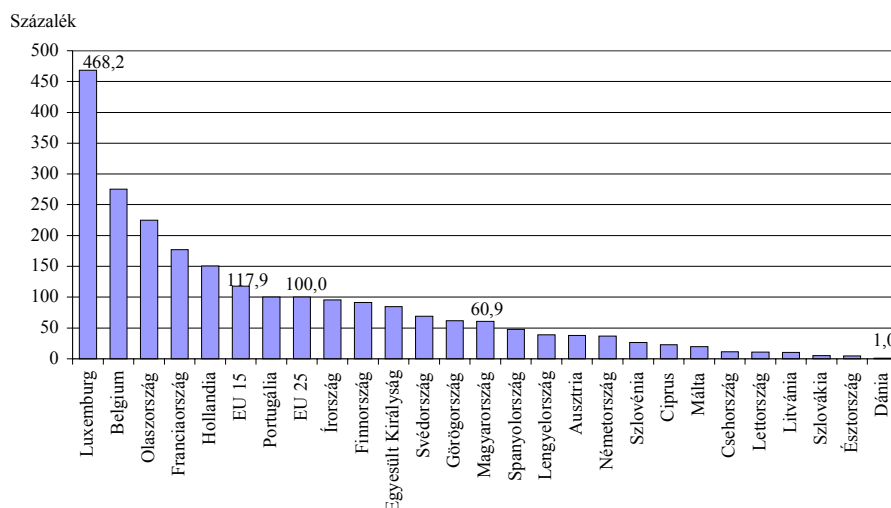
zá, átmeneti vagy állandó jövedelmet biztosítanak az özvegyen, árván, kenyérkereső nélkül maradt legközelebbi hozzátartozóknak; kompenzálják a családtag elhalálozásával kapcsolatban felmerülő temetési és egyéb költségeket; termékeket és szolgáltatásokat nyújtanak az arra jogosult hátrahagyottaknak.

6. táblázat

A hátrahagyottak funkció társadalmi juttatásainak osztályozása, 2004

ESSPROS-osztályozás	Főbb hazai ellátási formák
Pénzbeni juttatások	
Özvegyi/árvasági nyugdíj/ellátás	Hozzátartozói nyugellátás
Halálzási segély	
Egyéb pénzbeni juttatás	
Természetbeni juttatások	
Temetkezési költségek	Temetési segély és köztemetés
Egyéb természetbeni juttatások	

10. ábra. Az egy főre jutó társadalmi juttatás a hátrahagyottak funkcióban, 2004 (EU 25=100,0)

A közeli hozzátartozó elhalálozásával kapcsolatos legfőbb tétel a magyar jóléti rendszerben a társadalombiztosítás által fizetett özvegyi nyugdíj és az árvaellá-

tás, mely közel 900 ezer embert érint és az idetartozó kiadások 99 százalékát jelenti. A hozzátartozói nyugdíjak aránya e funkción belül minden uniós államban meghaladja a 60 százalékot, sőt 14 országban 90 százalék feletti. A hátrahagyottak támogatásának jelentősége a társadalmi juttatások rendszerében kisebb, mint a többi funkcióé, de az országok közötti különbségek szembetűnőek, az értékek 0-11 százalék között mozognak. Az ellátások színvonalára jellemző, hogy a ráfordításaink összes kiadásán belül aránya ugyan meghaladja az uniós átlagot, de az egy főre jutó támogatás összege az EU 25 juttatásainak csak a 61 százaléka. Az előző évhez viszonyítva jelentős javulás tapasztalható ebben a vonatkozásban, mivel 2003-ban még 55 százalékos volt ez az arány. A pozitív változást elsősorban a 20 százalékos özvegyi nyugdíjak mértékének 25 százalékra emelése okozza. E funkciónál tapasztalhatók a legjelentősebb különbségek az egyes országok között az egy főre jutó ellátások tekintetében. Luxemburgban mintegy 4,7-szer magasabb támogatást kap az elhunyt személy hozzátartozója, mint az EU 25 átlaga. (Lásd a 10. ábrát.)

5.5. Család/gyermek

Itt vesszük figyelembe azokat a pénzübeni vagy természetbeni támogatásokat (az egészségügyi ellátás kivételével), amelyek a terhesség, szülés, örökbefogadás, gyermeknevelés és más (felnőtt) családtagok gondozásának költségeit enyhítik, többek között pénzübeni segítséget és a családot, különösen a gyermekeket segítő, védő társadalmi szolgáltatásokat nyújtanak. (Lásd a 7. táblázatot.)

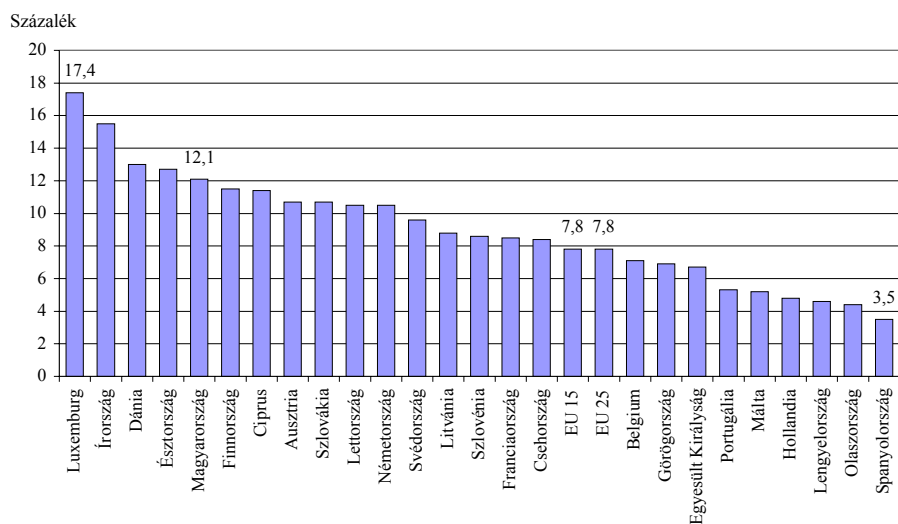
A családtámogatások terén tapasztalható a legnagyobb eltérés a társadalmi juttatások funkcionális vizsgálatában Magyarország és az EU 25-ök között. Az Unióban a családok és a gyermeknevelés támogatására átlagosan a társadalmi juttatások 8 százalékát fordítják, ami a GDP-nek alig több mint 2 százalékát teszi ki, ezzel szemben hazánkban 12 százalékos arányt képvisel a család- és gyermekvédelem a szociális támogatásokon belül, és ez a GDP-hez mérve 2,5 százalékot jelent. A szociális védelmi kiadások körében a legnagyobb arány Luxemburgban (17,4%) mutatható ki és hasonló nagyságrendű (mintegy 16 százalék) a családtámogatások mértéke Európa legfiatalabb országában, Írországban, míg a bruttó nemzeti összterméket alapul véve a legtöbbet (4%) Dánia és Luxemburg költi e célra. Magyarországon a szegénységi kockázat a gyermekek és fiatalok körében a legmagasabb. A családtámogatásoknak és a gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézményeknek jelentős szerepe van a gyermekszegénység csökkentésében, a hátrányos helyzet kialakulásának megelőzésében. Az egy főre jutó ellátások összege e funkcióban közelíti meg a legjobban az uniós átlagot, a magyar adat (vásárlóerő-paritáson számolva) az EU-beli érték 73 százaléka.

7. táblázat

A család/gyermek funkció társadalmi juttatásainak osztályozása

ESSPROS-osztályozás	Főbb hazai ellátási formák
Pénzbeni juttatások	
Jövedelemfenntartó támogatás gyermek születése esetén	Terhességi-gyermekágyi segély
Szüléskor fizetett juttatás	Anyasági támogatás
Szülői távolléti juttatás	Gyermekgondozási segély (gyes); gyermekgondozási díj (gyed)
Család/gyermek járandóság	Családi pótlék és iskoláztatási támogatás; gyermeknevelési támogatás (gyet)
Egyéb pénzbeni juttatás	Ápolási díj; rendszeres gyermekvédelmi támogatás; rendkívüli gyermekvédelmi támogatás pénzbeni része; katonai családi segély
Természetbeni juttatások	
Gyermekek nappali ellátása	Gyermekek napközbeni ellátása (bölcsődék)
Elhelyezés	Otthont nyújtó gyermekvédelmi szakellátások
Otthoni segítségnyújtás	
Egyéb természetbeni juttatás	Családsegítés; gyermekjóléti szolgálatok; falugondnoki szolgáltatás; kedvezményes utazás tanulóknak; rendkívüli gyermekvédelmi támogatás természetbeni része

11. ábra. A családok támogatására fordított kiadások az összes társadalmi juttatás százalékában, 2004

5.6. Munkanélküliség

A munkanélküliség funkcióba azok a juttatások tartoznak, amelyek teljesen vagy részlegesen pótolják a munkahely elvesztése miatt kieső jövedelmet, ideértve a törvényes nyugdíjkor betöltése előtt létszámcsökkentés, vagy gazdasági okok miatt nyugdíjba vonuló idősebb dolgozók jövedelemkiesését; hozzájárulnak az álláskeresőképzési, átképzési költségeihez, valamint a munkanélküliek elhelyezkedésével kapcsolatos utazási, költözködési költségekhez. Ugyanakkor nem tekintendők szociális védelemnek az állam foglalkoztatást ösztönző azon támogatásai, amelyeket nem közvetlenül a védett személyeknek, hanem a vállalatoknak nyújtanak. Így nem szerepel az adatokban az ún. „aktív munkaerő-piaci támogatások” túlnyomó része. A munkaerő-piaci eszközök teljes körű megfigyelését – az aktív eszközöket is beleértve – egy külön statisztikai elszámolási rendszer, a Munkaerő-piaci politikák rendszere tartalmazza.

8. táblázat

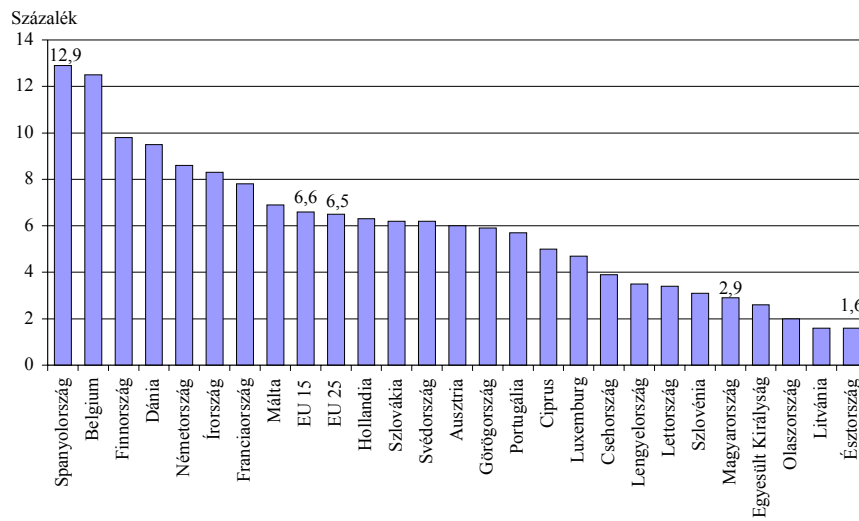
A munkanélküliség funkció juttatásainak osztályozása, 2004

ESSPROS-osztályozás	Főbb hazai ellátási formák
Pénzbeni juttatások	
Teljes munkanélküli-segély	Munkanélküli-járadék; nyugdíj előtti munkanélküli-segély; pályakezdő munkanélküliek segélye
Részleges munkanélküli-segély	
Korhatár előtti nyugdíj munkaerő-piaci okok miatt	Korengedményes nyugdíj; bányászok korengedményes nyugdíja és szénjárandóságának megváltása
Szakképzési támogatás	
Végkielégítés	Munkáltatók által fizetett végkielégítések
Egyéb pénzbeni juttatások	Munkanélküliek jövedelempótló támogatása és a tartósan munkanélküliek rendszeres szociális segélye
Természetbeni juttatások	
Mobilitás és áttelepülés	
Szakképzés	Munkaerő-piaci képzés
Álláskeresői szolgálatok és munkahelyteremtő támogatás	Vállalkozóvá válás támogatása
Egyéb természetbeni juttatások	

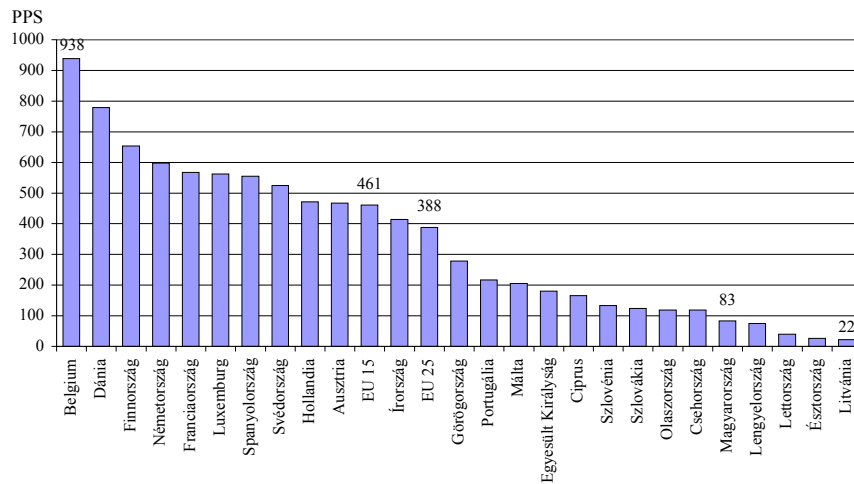
A magyar munkaerőpiacot az alacsony foglalkoztatási ráta, alacsony regisztrált munkanélküliség, valamint magas arányú inaktivitás jellemzi. Rendkívül alacsony a 15-24 évesek és a nyugdíjkorhatárhoz közeli korcsoportok munkaerő-piaci részvéte-

le. Ugyanakkor példátlanul magas (95 százalék feletti) a nyugdíjba vonulók között a korhatár alattiak aránya, mely szintén a munkavállalási lehetőségekkel függ össze. A munkanélküliség funkció kiadásait csökkenti, hogy az aktív korú népesség jelentős része nincs jelen a legális munkaerőpiacon, különböző szociális és nyugdíjjellegű járadékokat vesz igénybe.

12. ábra. A munkanélküliek támogatására fordított kiadások a társadalmi juttatások százalékában, 2004

13. ábra. Egy főre jutó társadalmi juttatások a munkanélküliség funkció körében, 2004

A társadalmi juttatások körében az Unióban 6,5 százalékot képviselő ellátások Magyarországon kevesebb mint 3 százalékos, Spanyolországban és Belgiumban 12-13 százalékos arányt mutatnak. (Lásd a 12. ábrát.) Hazánkban a munkanélküliséggel összefüggésben biztosított, egy főre jutó ellátások színvonala az uniós átlag ötöde, és ennél csak a balti államokban és Lengyelországban alacsonyabb a juttatások értéke. Belgiumban a magyar támogatás mintegy 11-szeresét kapja egy munkanélküli. (Lásd a 13. ábrát.)

5.7. Lakás

A lakásköltségekhez nyújtott segítség az állami hatóságok részéről történő olyan beavatkozásokból tevődik össze, melyeknek célja a háztartások megsegítése lakásköltségeik fizetésében. A tagországokban a lakáspolitikák sokfélesége létezik, és céljaikat tekintve gyakran túlmutatnak a szociális védelmen, ezért lényeges kritérium a rendszerben, hogy csak a jövedelmi/vagyoni helyzet vizsgálatához kötött juttatásokat veszi számításba, így a hazai lakástámogatások nagy része nem szerepel az adatokban.

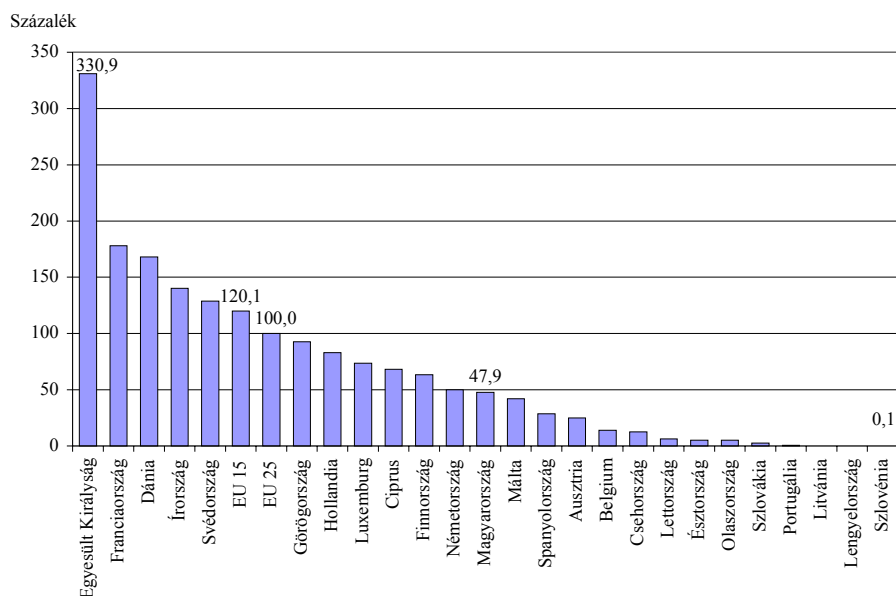
9. táblázat

A lakás funkció juttatásainak osztályozása, 2004

ESSPROS-osztályozás	Főbb hazai ellátási formák
Természetbeni juttatások	
Lakbér-hozzájárulás	Otthonteremtési támogatás; lakbértámogatások; bérlők egyéb önkormányzati lakáscélú támogatása; szociális lakbérjuttatás
Ebből: szociális lakbér	Szociális lakbérjuttatás
Tulajdonos-lakók juttatásai	Lakásfenntartási támogatás; tulajdonos lakók egyéb lakáscélú támogatása; szociálisan rászorultak lakáshitel- és közműtartozásai; lakásépítési kedvezmény (szoc.pol.)

Hazánk fejlesztési és stratégiai terveiben kiemelt prioritást kapott a lakhatási hátrányok mérséklése, a lakáshoz jutás és a lakásmegőrzés segítése. A lakáshoz jutás megkönnyítése, a lakáshitelek és rezsitartozások miatt felhalmozódott adósságok kezelése, illetve felszámolása érdekében több támogatási forma is működik Magyarországon, de összességében alacsony – az uniós átlaggal megegyező – szinten, a GDP 0,5 százaléka körül mozog a lakástámogatások aránya, ami az összes szociális védelmi kiadás 2 százalékát jelenti. A legmagasabb értéket mind a társadalmi juttatásokon belül, mind a GDP-hez mérve az Egyesült Királyság adatai mutatják. Az egy főre jutó ellátás értéke a briteknél az uniós átlag háromszorosa, Magyarországon pedig a fele.

14. ábra. Az egy főre jutó társadalmi juttatás a lakás funkció terén, 2004
(EU 25=100,0)

5.8. Máshová nem sorolt társadalmi kirekesztettség

Nehéz meghatározni azokat a kockázatokat vagy szükségleteket, amelyek ebbe a kategóriába tartoznak. A társadalmi kirekesztettség ebben a rendszerben nem azonos a máshol használt és ismertté vált „social exclusion” fogalommal, hanem kifejezetten a többi funkcióba nem sorolható kirekesztettség (a nyomorgó emberek, a vándorlók, a menekültek, a kábítószer- vagy az alkoholfüggők, bűnös erőszak áldozatai) eseteire korlátozódik. E funkció vonatkozásában a nemzetközi összehasonlítást óvatosan kell kezelni. Az adatok értékelése – mint a statisztikában az „egyéb” kategória esetében köztudott – igen korlátozott.

Itt jegyezzük meg, hogy az ESSPROS rendszere csak a szervezetek által nyújtott ellátásokat veszi számításba. Nem tartozik bele a háztartások és egyének közötti közvetlen segélynyújtás semmilyen formája. Kizárja az eseti, rendkívüli segélynyújtásokat is (például természeti katasztrófák, karácsonyi segélyakciók esetei), amelyek a társadalmi kirekesztettek vonatkozásában jellemzően előfordulnak. (Lásd a 10. táblázatot.)

A máshová nem sorolt társadalmi kirekesztettség funkcióba sorolt ellátások jelentős része alacsony jövedelmű rétegek támogatását szolgálja, ezért a jogosultságnak értelemszerűen a rászorultság az alapja. Természetes tehát, hogy a jövedelemvizsgálathoz

kötöttség aránya itt a legmagasabb (a lakás funkciót nem számítva, ahol a módszertan kizárja a jövedelemteszthez nem kötött támogatások számbavételét). Az EU 25 tagállamaiban meghaladja a 80 százalékot a jövedelem-/vagyonteszthez kötött ellátások aránya, de Magyarországon is 50 százalék feletti értéket találunk. A jövedelemvizsgálat alól mentesek például a személyes gondoskodást nyújtó ellátások, így a hajléktalank, szenvedélybetegek ellátása is, ami ebben a kategóriában kerül számbavételre.

10. táblázat

A máshová nem sorolt társadalmi kirekesztettség juttatásainak osztályozása, 2004

ESSPROS-osztályozás	Főbb hazai ellátási formák
Pénzbeni juttatások	
Jövedelemtámogatás	
Egyéb juttatások	Rendszeres és átmeneti pénzbeni szociális segély; menekültek rendszeres létfenntartási hozzájárulása, beiskolázási és lakhatási támogatása, szabad felhasználású költpénze, egyszeri letelepedési, illetve kiköltözési segélye
Természetbeni juttatások	
Elhelyezés	Szenvedélybetegek otthona és rehabilitációs intézménye; hajléktalank otthona, éjjeli menedékhelye és átmeneti szállása; egyéb, szállást nyújtó ellátások
Alkoholisták és kábítószeresek rehabilitációja	Szenvedélybetegek nappali intézményei; pszichiátriai és szenvedélybetegek átmeneti otthona
Egyéb természetbeni juttatások	Nappali melegedő; népkonyha; menekültek és menedékesek támogatásai (utazási, óvodai és iskolai étkeztetés); átmeneti segély (természetbeni); egyéb, szállást nem nyújtó ellátások

Befejezésül, ejtsünk néhány szót arról, hogy milyen előrelépések várhatók a közeljövőben a szociális védelem statisztikáját illetően, az ESSPROS központi rendszer adatainak minőségében, az adatszolgáltatás szabályozásában, valamint a tervezett modulok vonatkozásában.

6. A szociális védelem összehasonlító vizsgálatának jövője

Az Európai Unió kibővülése új feladatokat állít a szociális védelem összehasonlító adatainak előállítására. Az új tagországoknak komoly erőfeszítéseket kell tenni, hogy adataikat az ESSPROS-módszertannak megfelelő szerkezetbe rendezzék. Ezt a

feladatot azonban valószínűleg sokkal gyorsabban fogják megoldani, mint annak idején a régi tagországok. A módszertan értelmezése, konkrét helyzetekre alkalmazása az utóbbi években egyre pontosabbá vált, a viták során nyert tapasztalatokat jól lehet kamatoztatni. Elkerülhetők olyan hibák, tévutak, amelyeket a régi tagországok már megjártak. Ennek ellenére számítani lehet arra, hogy az új tagországok néhány éven át még gyakrabban korrigálnak utólagosan adatokat. Az adatok minőségét javítja, hogy ma már minden tagországtól kéri a kvalitatív információkat is. Ez jelentős segítséget ad az Eurostat szakértőinek a validálási munkában.

A tagországok részéről az adatszolgáltatás jelenleg még ún. „gentleman's agreement” alapján történik. Nem sokáig kell azonban várni, hogy megszülessen az az EU-jogszabály, amely kötelezővé teszi a szociális védelmi adatok rendszeres átadását. A jogszabály szakértői szövegezése már folyamatban van. Nem szükséges hangsúlyozni ennek jelentőségét, az adatminőségre gyakorolt pozitív hatását. A kötelezettség jogszabályban való rögzítése várhatóan felgyorsítja az egyes ESSPROS-modulok bevezetését, azok adatainak nyilvánosságra hozását is. Számítani lehet arra, hogy két-három éven belül működni fog a „nettó kiadások” modulja, amely az előzőekben használt bruttó adatokhoz képest az adórendszer szociális juttatásokra gyakorolt hatásait is figyelembe veszi.

Folyamatban van az „ellátottak száma” modul kidolgozása, amelynél a többszörös számbavétel kiszűrésének módszertani megoldása jelenti a legnagyobb kihívást. A felhasználók nyilván nagy örömmel fogadnák az egy ellátottra jutó szociális juttatások összehasonlítható adatait. Ez – megítélésünk szerint – csak távolabbi cél lehet. Ha pusztán hazai példát veszünk alapul: a statisztikai felvételeinkben megjelenő ellátotti számok és a költségvetési beszámolók kiadásokra vonatkozó adatai között nincs jelenleg strukturális összhang. Más tagországok is hasonló nehézségekkel küszködnek, ezért első lépésként a nyugdíjasok létszámára és juttatásaira korlátozódnak a módszertani fejlesztések,⁵ így az adatok publikálására még várni kell.

Irodalom

EC [2005]: *Report on social inclusion 2005; An analysis of the National Action Plans on Social Inclusion (2004-2006) submitted by the 10 new Member States*. <http://ec.europa.eu>.

ESSPROS *Manual* (Módszertani kézikönyv) [1996]. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, és <http://portal.ksh.hu>.

Eurostat [2001]: *Szociális helyzet az Európai Unióban, 2001*. www.szmm.gov.hu.

⁵ Magyarországon a hivatalos nyugdíjstatisztikák az Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság nyilvántartásaiból készülnek és ezeket veszi át a KSH hazai és nemzetközi adatszolgáltatási, tájékoztatási célokra. Ezúton is köszönetet mondunk e szervezetnek az eddig nyújtott hathatós együttműködésért és a pótolhatatlan módszertani segítségért.

- Eurostat [2002]: *Szociális helyzet az Európai Unióban, 2002*. www.szmm.gov.hu.
- Eurostat [2003]: *Szociális helyzet az Európai Unióban, 2003*. <http://ec.europa.eu>.
- Eurostat [2004]: *Szociális helyzet az Európai Unióban, 2004*. <http://ec.europa.eu>.
- Eurostat [2005]: *Pensions in Europe 2003: expenditure and beneficiaries. Statistics in focus*. 11. sz.
- Eurostat [2006]: *Social protection in the European Union. Statistics in focus*. 14. sz.
- KSH [2004]: *Szociális védelmi kiadások és bevételek Magyarországon és az Európai Unióban, 1999–2001*. Budapest.
- OECD Social Expenditure Database (SOCX)*. <http://www.oecd.org>.
- SZMM [2005a]: *Nemzeti Stratégiai Jelentés a szociális védelemről és a társadalmi összetartozásról, 2006–2008*. www.szmm.gov.hu.
- SZMM [2005b]: *Nemzeti Stratégiai Jelentés a megfelelő és fenntartható nyugdíjakról – Magyarországon*. <http://ec.europa.eu>.
- SZMM [2005c]: *Közös Jelentés a szociális védelemről és a társadalmi befogadásról, 2005*. www.szmm.gov.hu.

Summary

The European Union misses the unified social security system and the numbers of communal regulations are few on that field. The different social and economic conditions require different solutions causing the multivariety of the welfare systems. The member states define their communal strategies within the frames of the so-called open method of coordination (OMC) for the development and coordination of their employment and social policy and for strengthening the social cohesion. The good quality and comparable information is necessary at this work. Data presented in this study were compiled according to the methods used in the EU (ESSPROS), therefore, they are fit for international comparison. Eurostat publishes regularly data of the member states, however in Hungary these are not known except for a narrow professional circle. This paper using the database of the Eurostat “New Cronos” creating an EU-level comparison fills a professional gap. It introduces the main characteristics of the social protection benefits in Hungary and in the member states. Though the authors emphasize on the analysis of data and illustration of the comparisons, they mention only the most required methodological aspects.

M1. A szociális védelmi kiadások főbb mutatói, 2004

Ország	Szociális védelmi kiadások a GDP százalékában		Egy főre jutó juttatás		Jövedelem- vizsgálathoz kötött kiadások aránya, (százalék)
	százalék	előző év =100	PPS/fő	EU 25=100	
EU 25	26,2	99,2	5 951	100	10,2
EU 15	26,6	99,6	6 970	117	10,4
Ausztria	28,3	99,3	7 822	131	6,6
Belgium	27,9	100,4	7 519	126	3,7
Ciprus	17,5	96,7	3 348	56	9,2
Csehország	18,9	96,4	3 023	51	6,8
Dánia	29,8	100,0	8 226	138	3,1
Egyesült Királyság	25,8	99,6	6 863	115	16,0
Észtország	13,2	103,9	1 602	27	1,3
Finnország	25,9	100,8	6 679	112	10,8
Franciaország	29,3	101,0	7 299	123	11,9
Görögország	25,2	100,0	4 680	79	7,9
Hollandia	26,6	100,4	7 521	126	11,7
Írország	16,3	103,2	5 015	84	26,3
Lengyelország	19,6	95,1	2 167	36	4,5
Lettország	12,2	93,8	1 189	20	1,4
Litvánia	12,9	98,5	1 402	24	3,4
Luxemburg	22,2	101,8	11 963	201	3,0
Magyarország	20,3	98,1	2 810	47	5,0
Málta	18,6	105,7	2 964	50	19,3
Németország	28,4	97,6	6 977	117	10,0
Olaszország	25,2	101,2	6 043	102	4,8
Portugália	23,2	103,1	3 810	64	10,8
Spanyolország	19,5	100,5	4 321	73	12,7
Svédország	31,7	98,8	8 437	142	3,0
Szlovákia	16,6	94,3	1 990	33	5,1
Szlovénia	23,8	99,2	4 283	72	9,7

M2. A szociális védelmi kiadások funkciók szerint, 2004 (millió euro)

Ország	Összes juttatás	Betegség/ egészségügy	Rokkantság	Öregség	Hátrahagyottak	Család/gyermek	Munkanélküliség	Lakás	Egyéb társadalmi kirekesztettség
EU 25	2 738 854	774 255	220 753	1 133 255	123 727	214 663	178 406	53 838	39 958
EU 15	2 645 948	749 821	211 438	1 089 927	120 350	207 489	175 079	53 337	38 507
Ausztria	66 683	16 657	5 522	31 279	867	7 162	3 977	251	968
Belgium	80 754	22 397	5 510	27 658	7 947	5 708	10 069	172	1 292
Ciprus	2 224	536	96	1 034	41	254	110	53	100
Csehország	16 476	5 810	1 306	6 602	171	1 381	646	80	480
Dánia	58 787	12 097	8 160	21 853	19	7 660	5 564	1 405	2 030
Egyesült Királyság	447 077	136 063	41 238	184 737	14 805	29 856	11 728	25 224	3 428
Észtország	1 241	390	113	532	10	158	20	5	14
Finnország	39 289	10 005	5 180	13 068	1 446	4 513	3 847	436	793
Franciaország	486 624	145 870	28 417	180 424	31 716	41 204	37 813	13 894	7 286
Görögország	42 397	11 254	2 124	20 086	1 503	2 932	2 515	983	1 000
Hollandia	130 374	39 600	14 232	47 238	7 025	6 280	8 162	1 685	6 152
Írország	24 038	10 126	1 268	4 364	1 231	3 734	1 986	787	542
Lengyelország	39 885	7 788	4 603	22 039	1 940	1 825	1 378	:	313
Lettország	1 365	335	133	648	34	143	46	8	17
Litvánia	2 337	690	239	1 057	48	206	37	0	60
Luxemburg	5 985	1 495	810	1 555	630	1 038	281	43	132
Magyarország	16 722	4 936	1 722	6 128	974	2 029	492	333	108
Málta	808	218	54	399	15	42	56	13	10
Németország	627 741	170 483	48 568	264 386	8 942	65 845	53 759	5 251	10 507
Olaszország	350 035	90 668	21 491	179 446	35 033	15 486	6 913	334	664
Portugália	33 174	10 084	3 447	13 321	2 341	1 763	1 887	6	325
Spanyolország	163 598	50 322	12 261	66 661	4 871	5 724	21 027	1 270	1 464
Svédország	89 394	22 699	13 211	33 852	1 974	8 586	5 551	1 596	1 926
Szlovákia	5 607	1 688	540	2 205	41	600	349	8	175
Szlovénia	6 242	2 043	508	2 684	104	536	193	:	175

M3. A szociális védelmi kiadások funkciók szerinti megoszlása, 2004 (százalék)

Ország	Összes juttatás	Betegség/ egészség gondozás	Rokkantság	Öregség	Hátrahagyottak	Család/gyermek	Munkanélküliség	Lakás	Egyéb társadalmi kirekesztettség
EU 25	100,0	28,3	8,1	41,4	4,5	7,8	6,5	2,0	1,5
EU 15	100,0	28,3	8,0	41,2	4,5	7,8	6,6	2,0	1,5
Ausztria	100,0	25,0	8,3	46,9	1,3	10,7	6,0	0,4	1,5
Belgium	100,0	27,7	6,8	34,2	9,8	7,1	12,5	0,2	1,6
Ciprus	100,0	24,1	4,3	46,5	1,9	11,4	5,0	2,4	4,5
Csehország	100,0	35,3	7,9	40,1	1,0	8,4	3,9	0,5	2,9
Dánia	100,0	20,6	13,9	37,2	0,0	13,0	9,5	2,4	3,5
Egyesült Királyság	100,0	30,4	9,2	41,3	3,3	6,7	2,6	5,6	0,8
Észtország	100,0	31,5	9,1	42,9	0,8	12,7	1,6	0,4	1,1
Finnország	100,0	25,5	13,2	33,3	3,7	11,5	9,8	1,1	2,0
Franciaország	100,0	30,0	5,8	37,1	6,5	8,5	7,8	2,9	1,5
Görögország	100,0	26,5	5,0	47,4	3,5	6,9	5,9	2,3	2,4
Hollandia	100,0	30,4	10,9	36,2	5,4	4,8	6,3	1,3	4,7
Írország	100,0	42,1	5,3	18,2	5,1	15,5	8,3	3,3	2,3
Lengyelország	100,0	19,5	11,5	55,3	4,9	4,6	3,5	:	0,8
Lettország	100,0	24,5	9,8	47,5	2,5	10,5	3,4	0,6	1,2
Litvánia	100,0	29,5	10,2	45,2	2,0	8,8	1,6	0,0	2,6
Luxemburg	100,0	25,0	13,5	26,0	10,5	17,4	4,7	0,7	2,2
Magyarország	100,0	29,5	10,3	36,6	5,8	12,1	2,9	2,0	0,6
Málta	100,0	27,0	6,7	49,4	1,8	5,2	6,9	1,7	1,3
Németország	100,0	27,2	7,7	42,1	1,4	10,5	8,6	0,8	1,7
Olaszország	100,0	25,9	6,1	51,3	10,0	4,4	2,0	0,1	0,2
Portugália	100,0	30,4	10,4	40,2	7,1	5,3	5,7	0,0	1,0
Spanyolország	100,0	30,8	7,5	40,7	3,0	3,5	12,9	0,8	0,9
Svédország	100,0	25,4	14,8	37,9	2,2	9,6	6,2	1,8	2,2
Szlovákia	100,0	30,1	9,6	39,3	0,7	10,7	6,2	0,1	3,1
Szlovénia	100,0	32,7	8,1	43,0	1,7	8,6	3,1	:	2,8

M4. Az egy főre jutó szociális védelmi kiadás, 2004 (PPS)

Ország	Összes juttatás	Betegség/ egészséggondozás	Rokkantság	Öregség	Hátrahagyottak	Család/gyermek	Munkanélküliség	Lakás	Egyéb társadalmi kirekesztettség
EU 25	5 951	1 682	480	2 462	269	466	388	117	87
EU 15	6 970	1 975	557	2 871	317	547	461	141	101
Ausztria	7 822	1 954	648	3 669	102	840	467	29	114
Belgium	7 519	2 085	513	2 575	740	532	938	16	120
Ciprus	3 348	807	144	1 557	62	383	166	80	150
Csehország	3 023	1 066	240	1 211	31	253	119	15	88
Dánia	8 226	1 693	1 142	3 058	3	1 072	779	197	284
Egyesült Királyság	6 863	2 089	633	2 836	227	458	180	387	53
Észtország	1 602	504	146	687	13	203	26	6	18
Finnország	6 679	1 701	881	2 222	246	767	654	74	135
Franciaország	7 299	2 188	426	2 706	476	618	567	208	109
Görögország	4 680	1 242	234	2 217	166	324	278	109	110
Hollandia	7 521	2 284	821	2 725	405	362	471	97	355
Írország	5 015	2 113	265	911	257	779	414	164	113
Lengyelország	2 167	423	250	1 198	105	99	75	:	17
Lettország	1 189	291	116	564	30	125	40	7	15
Litvánia	1 402	414	143	634	29	123	22	0	36
Luxemburg	11 963	2 989	1 619	3 108	1 259	2 076	562	86	264
Magyarország	2 810	830	289	1 030	164	341	83	56	18
Málta	2 964	801	197	1 466	54	154	205	49	38
Németország	6 977	1 895	540	2 938	99	732	598	58	117
Olaszország	6 043	1 565	371	3 098	605	267	119	6	12
Portugália	3 810	1 158	396	1 530	269	203	217	1	37
Spanyolország	4 321	1 329	324	1 761	129	151	555	34	39
Svédország	8 437	2 143	1 247	3 195	186	810	524	151	182
Szlovákia	1 990	599	192	783	15	213	124	3	62
Szlovénia	4 283	1 402	348	1 842	71	368	133	:	120

M5. Az egy főre jutó szociális védelmi kiadás, 2004 (EU 25=100)

Ország	Összes juttatás	Betegség/ egészséggondozás	Rokkantság	Öregség	Hátrahagyottak	Család/gyermek	Munkanélküliség	Lakás	Egyéb társadalmi kirekesztettség
EU 25	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU 15	117	117	116	117	118	117	119	120	117
Ausztria	131	116	135	149	38	180	120	25	131
Belgium	126	124	107	105	275	114	242	14	139
Ciprus	56	48	30	63	23	82	43	68	173
Csehország	51	63	50	49	12	54	31	13	101
Dánia	138	101	238	124	1	230	201	168	327
Egyesült Királyság	115	124	132	115	85	98	46	331	61
Észtország	27	30	31	28	5	44	7	5	20
Finnország	112	101	184	90	91	164	169	63	155
Franciaország	123	130	89	110	177	133	146	178	126
Görögország	79	74	49	90	62	69	72	93	127
Hollandia	126	136	171	111	151	78	121	83	409
Írország	84	126	55	37	96	167	107	140	130
Lengyelország	36	25	52	49	39	21	19	:	20
Lettország	20	17	24	23	11	27	10	6	17
Litvánia	24	25	30	26	11	26	6	0	41
Luxemburg	201	178	338	126	468	445	145	74	305
Magyarország	47	49	60	42	61	73	21	48	21
Málta	50	48	41	60	20	33	53	42	44
Németország	117	113	113	119	37	157	154	50	135
Olaszország	102	93	77	126	225	57	31	5	13
Portugália	64	69	83	62	100	43	56	1	43
Spanyolország	73	79	68	72	48	32	143	29	45
Svédország	142	127	260	130	69	174	135	129	209
Szlovákia	33	36	40	32	5	46	32	2	72
Szlovénia	72	83	73	75	26	79	34	:	138

M6. A szociális védelmi kiadások a GDP százalékában, 2004 (százalék)

Ország	Összes juttatás	Betegség/egészség gondozás	Rokkantság	Öregség	Hátrahagyottak	Család/gyermek	Munkanélküliség	Lakás	Egyéb társadalmi kirekesztettség
EU 25	26,2	7,4	2,1	10,8	1,2	2,1	1,7	0,5	0,4
EU 15	26,6	7,5	2,1	10,9	1,2	2,1	1,8	0,5	0,4
Ausztria	28,3	7,1	2,3	13,3	0,4	3,0	1,7	0,1	0,4
Belgium	27,9	7,7	1,9	9,6	2,7	2,0	3,5	0,1	0,4
Ciprus	17,5	4,2	0,8	8,1	0,3	2,0	0,9	0,4	0,8
Csehország	18,9	6,7	1,5	7,6	0,2	1,6	0,7	0,1	0,6
Dánia	29,8	6,1	4,1	11,1	0,0	3,9	2,8	0,7	1,0
Egyesült Királyság	25,8	7,8	2,4	10,7	0,9	1,7	0,7	1,5	0,2
Észtország	13,2	4,2	1,2	5,7	0,1	1,7	0,2	0,0	0,1
Finnország	25,9	6,6	3,4	8,6	1,0	3,0	2,5	0,3	0,5
Franciaország	29,3	8,8	1,7	10,9	1,9	2,5	2,3	0,8	0,4
Görögország	25,2	6,7	1,3	11,9	0,9	1,7	1,5	0,6	0,6
Hollandia	26,6	8,1	2,9	9,6	1,4	1,3	1,7	0,3	1,3
Írország	16,3	6,9	0,9	3,0	0,8	2,5	1,3	0,5	0,4
Lengyelország	19,6	3,8	2,3	10,8	1,0	0,9	0,7	:	0,2
Lettország	12,2	3,0	1,2	5,8	0,3	1,3	0,4	0,1	0,2
Litvánia	12,9	3,8	1,3	5,8	0,3	1,1	0,2	0,0	0,3
Luxemburg	22,2	5,5	3,0	5,8	2,3	3,8	1,0	0,2	0,5
Magyarország	20,3	6,0	2,1	7,4	1,2	2,5	0,6	0,4	0,1
Málta	18,6	5,0	1,2	9,2	0,3	1,0	1,3	0,3	0,2
Németország	28,4	7,7	2,2	12,0	0,4	3,0	2,4	0,2	0,5
Olaszország	25,2	6,5	1,5	12,9	2,5	1,1	0,5	0,0	0,0
Portugália	23,2	7,1	2,4	9,3	1,6	1,2	1,3	0,0	0,2
Spanyolország	19,5	6,0	1,5	7,9	0,6	0,7	2,5	0,2	0,2
Svédország	31,7	8,0	4,7	12,0	0,7	3,0	2,0	0,6	0,7
Szlovákia	16,6	5,0	1,6	6,5	0,1	1,8	1,0	0,0	0,5
Szlovénia	23,8	7,8	1,9	10,2	0,4	2,0	0,7	:	0,7

M7. A jövedelemvizsgálathoz kötött szociális védelmi kiadások aránya, 2004 (százalék)

Ország	Összes juttatás	Betegség/egészség gondozás	Rokkantság	Öregség	Hátrahagyottak	Család/gyermek	Munkanélküliség	Lakás	Egyéb társadalmi kirekesztettség
EU 25	10,2	0,8	19,7	5,1	1,4	25,4	16,6	100,0	81,3
EU 15	10,4	0,8	20,5	5,2	1,4	25,0	16,7	100,0	81,3
Ausztria	6,6	0,9	11,8	5,2	7,5	7,1	18,1	100,0	43,3
Belgium	3,7	1,1	24,6	1,7	:	1,2	:	100,0	49,9
Ciprus	9,2	0,0	0,0	8,2	:	0,1	:	100,0	65,8
Csehország	6,8	:	0,0	0,0	0,0	49,7	:	100,0	74,9
Dánia	3,1	:	:	:	0,5	5,1	:	100,0	:
Egyesült Királyság	16,0	0,5	34,4	10,4	4,3	24,4	23,5	100,0	44,4
Észtország	1,3	:	:	:	:	:	:	100,0	85,2
Finnország	10,8	:	12,9	12,9	0,7	1,7	23,9	100,0	55,3
Franciaország	11,9	1,1	20,5	6,2	0,4	36,7	7,2	100,0	100,0
Görögország	7,9	0,3	16,4	2,9	14,9	28,7	1,6	100,0	28,2
Hollandia	11,7	0,0	1,6	9,1	0,0	6,5	31,1	100,0	100,0
Írország	26,3	13,4	44,5	21,6	10,5	33,7	38,1	100,0	99,6
Lengyelország	4,5	0,1	2,6	:	0,1	71,9	3,5	:	95,8
Lettország	1,4	0,8	:	:	:	2,0	:	100,0	34,1
Litvánia	3,4	:	0,1	0,2	0,0	13,1	:	100,0	83,6
Luxemburg	3,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0
Magyarország	5,0	1,4	1,2	0,5	0,6	10,8	19,9	100,0	51,9
Málta	19,3	11,9	14,9	4,0	0,0	84,1	89,6	100,0	61,2
Németország	10,0	1,0	23,8	1,1	1,0	25,2	26,2	100,0	99,7
Olaszország	4,8	0,2	24,3	2,9	0,0	33,6	0,0	100,0	100,0
Portugália	10,8	0,1	10,0	9,0	0,0	80,2	15,8	100,0	100,0
Spanyolország	12,7	0,0	18,8	12,0	9,0	48,8	21,3	100,0	100,0
Svédország	3,0	:	0,2	0,2	:	0,0	:	100,0	50,9
Szlovákia	5,1	:	19,5	0,5	:	0,6	:	100,0	90,0
Szlovénia	9,7	:	3,8	1,9	5,3	71,4	4,4	:	79,7

M8. A jövedelemvizsgálathoz kötött szociális védelmi kiadások, 2004 (millió euro)

Ország	Összes juttatás	Betegség/egészség gondozás	Rokkantság	Öregség	Hátrahagyottak	Család/gyermek	Munkanélküliség	Lakás	Egyéb társadalmi kirekesztettség
EU 25	279 353	6 206	43 592	57 346	1 755	54 616	29 527	53 838	32 475
EU 15	274 244	6 102	43 319	57 152	1 742	51 947	29 322	53 337	31 323
Ausztria	4 405	154	654	1 632	65	510	721	251	419
Belgium	2 960	255	1 355	467	:	67	:	172	645
Ciprus	204	0	0	85	:	0	:	53	66
Csehország	1 128	:	0	2	0	686	:	80	359
Dánia	1 794	:	:	:	0	389	:	1 405	:
Egyesült Királyság	71 516	747	14 201	19 130	639	7 296	2 758	25 224	1 522
Észtország	16	:	:	:	:	:	:	5	12
Finnország	4 230	:	666	1 683	11	75	919	436	439
Franciaország	57 702	1 554	5 823	11 174	142	15 103	2 725	13 894	7 286
Görögország	3 336	29	349	589	224	840	40	983	282
Hollandia	15 305	12	227	4 285	0	406	2 538	1 685	6 152
Írország	6 332	1 354	564	942	130	1 259	757	787	540
Lengyelország	1 785	4	119	:	2	1 312	48	:	300
Lettország	20	3	:	:	:	3	:	8	6
Litvánia	79	:	0	2	0	27	:	0	50
Luxemburg	180	0	0	5	0	0	0	43	132
Magyarország	832	71	21	28	6	219	98	333	56
Málta	156	26	8	16	0	35	50	13	6
Németország	62 651	1 774	11 582	2 798	93	16 587	14 092	5 251	10 474
Olaszország	16 826	198	5 219	5 205	0	5 206	0	334	664
Portugália	3 595	7	345	1 199	0	1 414	299	6	325
Spanyolország	20 746	19	2 309	7 979	439	2 793	4 473	1 270	1 464
Svédország	2 666	:	24	64	:	1	:	1 596	981
Szlovákia	285	:	105	11	:	3	:	8	158
Szlovénia	605	:	19	50	6	383	9	:	139

M9. A szociális védelmi kiadások a GDP százalékában, 2000-2004 (előző év=100,0)

Ország	2000	2001	2002	2003	2004
EU 25	:	100,8	101,2	101,5	99,2
EU 15	99,2	100,8	101,2	101,5	99,6
Ausztria	97,8	101,5	101,8	101,1	99,3
Belgium	97,7	102,4	104,3	104,1	100,4
Ciprus	:	100,7	108,8	113,1	96,7
Csehország	101,6	99,5	104,3	100,0	96,4
Dánia	96,9	101,1	101,4	103,5	100,0
Egyesült Királyság	103,2	101,5	96,6	101,2	99,6
Észtország	:	93,5	96,9	101,6	103,9
Finnország	94,9	99,2	102,9	103,6	100,8
Franciaország	97,5	100,4	102,5	101,8	101,0
Görögország	100,8	104,4	98,1	98,8	100,0
Hollandia	97,2	100,4	104,0	102,7	100,4
Írország	96,4	107,5	106,3	103,3	103,2
Lengyelország	:	106,8	102,0	99,5	95,1
Lettország	87,6	93,9	96,4	97,0	93,8
Litvánia	96,9	92,9	95,8	95,6	98,5
Luxemburg	94,9	108,5	102,9	103,8	101,8
Magyarország	93,1	100,0	105,3	104,0	98,1
Málta	96,4	105,0	100,0	104,1	105,7
Németország	100,4	100,4	102,1	100,7	97,6
Olaszország	99,6	100,8	101,7	102,0	101,2
Portugália	103,7	103,1	108,5	103,7	103,1
Spanyolország	99,5	99,0	101,1	101,0	100,5
Svédország	96,5	100,3	103,0	103,2	98,8
Szlovákia	96,9	98,4	100,0	95,7	94,3
Szlovénia	100,8	101,6	100,0	97,2	99,2

M10. A szociális védelmi kiadások a GDP százalékában, 1999-2004 (százalék)

Ország	1999	2000	2001	2002	2003	2004
EU 25	:	25,5	25,7	26,0	26,4	26,2
EU 15	26,0	25,8	26,0	26,3	26,7	26,6
Ausztria	27,9	27,3	27,7	28,2	28,5	28,3
Belgium	25,6	25,0	25,6	26,7	27,8	27,9
Ciprus	:	14,6	14,7	16,0	18,1	17,5
Csehország	18,6	18,9	18,8	19,6	19,6	18,9
Dánia	29,0	28,1	28,4	28,8	29,8	29,8
Egyesült Királyság	25,3	26,1	26,5	25,6	25,9	25,8
Észtország	:	13,8	12,9	12,5	12,7	13,2
Finnország	25,6	24,3	24,1	24,8	25,7	25,9
Franciaország	28,4	27,7	27,8	28,5	29,0	29,3
Görögország	24,7	24,9	26,0	25,5	25,2	25,2
Hollandia	25,4	24,7	24,8	25,8	26,5	26,6
Írország	13,9	13,4	14,4	15,3	15,8	16,3
Lengyelország	:	19,0	20,3	20,7	20,6	19,6
Lettország	16,9	14,8	13,9	13,4	13,0	12,2
Litvánia	15,9	15,4	14,3	13,7	13,1	12,9
Luxemburg	19,8	18,8	20,4	21,0	21,8	22,2
Magyarország	20,3	18,9	18,9	19,9	20,7	20,3
Málta	16,7	16,1	16,9	16,9	17,6	18,6
Németország	28,1	28,2	28,3	28,9	29,1	28,4
Olaszország	23,9	23,8	24,0	24,4	24,9	25,2
Portugália	18,7	19,4	20,0	21,7	22,5	23,2
Spanyolország	19,3	19,2	19,0	19,2	19,4	19,5
Svédország	31,2	30,1	30,2	31,1	32,1	31,7
Szlovákia	19,3	18,7	18,4	18,4	17,6	16,6
Szlovénia	24,1	24,3	24,7	24,7	24,0	23,8

M11. Nyugdíjkiadások az ellátás típusa szerint, 2004 (millió euro)

Ország	Összes nyugdíjkiadás	Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak	Rokkantsági nyugdíjak	Hozzá tartozói nyugdíjak	Foglalkoztatás-politikai célú nyugdíjak
EU 25	1280729,4	1025280,2	124879,4	116486,1	14083,8
EU 15	1229527,5	984970,5	117797,2	113594,6	13165,2
Ausztria	33770,5	28600,7	4151,3	860,8	157,8
Belgium	32162	20981,5	3752,7	6169,5	1258,2
Ciprus	845,1	767,1	41,2	36,8	:
Csehország	7302,6	6098,2	994,1	146,2	64,1
Dánia	21750,2	18187,9	3562,2	0	:
Egyesült Királyság	186180,9	153611,9	19404,4	13164,6	0
Észtország	579,9	512,6	59,5	7,8	:
Finnország	17013,5	11505,2	3374,2	1406,5	727,5
Franciaország	217602,4	170938	13918,6	29742,5	3003,3
Görögország	21676,1	18662,5	1411,5	1441,7	160,3
Hollandia	63108	42953	13130	7025	0
Írország	6052,3	3727,8	1106,3	1218,1	:
Lengyelország	27096,9	20808,8	4017,8	1546,8	723,4
Lettország	759,6	632,2	100,3	27	:
Litvánia	1220,4	1019,3	163	30,3	7,7
Luxemburg	2714,8	1549,9	482,6	624,7	57,6
Magyarország	7665,2	5541	1098,9	968,2	57,1
Málta	404,1	351	40,9	12,2	0
Németország	292811,1	256617,3	21724,2	8175,3	6294,2
Olaszország	204251	156298	11611	35006	1336
Portugália	17787	12463	3174	2146	4
Spanyolország	77100,1	62623,6	9670,1	4640,1	166,2
Svédország	35547,6	26249,9	7324,2	1973,5	0
Szlovákia	2470,3	2087,4	332,3	37,4	13,1
Szlovénia	2857,7	2491,8	234	78,8	53,1

M12. A nyugdíjkiadások megoszlása az ellátás típusa szerint, 2004 (százalék)

Ország	Összes nyugdíjkiadás	Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak	Rokkantsági nyugdíjak	Hozzá tartozói nyugdíjak	Foglalkoztatás-politikai célú nyugdíjak
EU 25	100,0	80,1	9,8	9,1	1,1
EU 15	100,0	80,1	9,6	9,2	1,1
Ausztria	100,0	84,7	12,3	2,5	0,5
Belgium	100,0	65,2	11,7	19,2	3,9
Ciprus	100,0	90,8	4,9	4,4	:
Csehország	100,0	83,5	13,6	2,0	0,9
Dánia	100,0	83,6	16,4	0,0	:
Egyesült Királyság	100,0	82,5	10,4	7,1	0,0
Észtország	100,0	88,4	10,3	1,3	:
Finnország	100,0	67,6	19,8	8,3	4,3
Franciaország	100,0	78,6	6,4	13,7	1,4
Görögország	100,0	86,1	6,5	6,7	0,7
Hollandia	100,0	68,1	20,8	11,1	0,0
Írország	100,0	61,6	18,3	20,1	:
Lengyelország	100,0	76,8	14,8	5,7	2,7
Lettország	100,0	83,2	13,2	3,6	:
Litvánia	100,0	83,5	13,4	2,5	0,6
Luxemburg	100,0	57,1	17,8	23,0	2,1
Magyarország	100,0	72,3	14,3	12,6	0,7
Málta	100,0	86,9	10,1	3,0	0,0
Németország	100,0	87,6	7,4	2,8	2,1
Olaszország	100,0	76,5	5,7	17,1	0,7
Portugália	100,0	70,1	17,8	12,1	0,0
Spanyolország	100,0	81,2	12,5	6,0	0,2
Svédország	100,0	73,8	20,6	5,6	0,0
Szlovákia	100,0	84,5	13,5	1,5	0,5
Szlovénia	100,0	87,2	8,2	2,8	1,9

M13. A nyugdíjkiadások aránya a szociális védelmi kiadásokon belül, 2004 (százalék)

Ország	Összes nyugdíjkiadás az összes szociális védelmi kiadás	Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak az öregségi juttatások	Rokkantsági nyugdíjak a rokkantsági juttatások	Hozzá tartozói nyugdíjak a hátrahagyottak juttatásainak	Foglalkoztatás-politikai célú nyugdíjak a munkanélküliek juttatásainak
EU 25	46,8	90,5	56,6	94,1	7,9
EU 15	46,5	90,4	55,7	94,4	7,5
Ausztria	50,6	91,4	75,2	99,3	4,0
Belgium	39,8	75,9	68,1	77,6	12,5
Ciprus	38,0	74,2	43,1	89,3	:
Csehország	44,3	92,4	76,1	85,6	9,9
Dánia	37,0	83,2	43,7	0,0	:
Egyesült Királyság	41,6	83,2	47,1	88,9	0,0
Észtország	46,7	96,4	52,5	77,2	:
Finnország	43,3	88,0	65,1	97,3	18,9
Franciaország	44,7	94,7	49,0	93,8	7,9
Görögország	51,1	92,9	66,5	95,9	6,4
Hollandia	48,4	90,9	92,3	100,0	0,0
Írország	25,2	85,4	87,2	98,9	:
Lengyelország	67,9	94,4	87,3	79,7	52,5
Lettország	55,7	97,6	75,2	78,7	:
Litvánia	52,2	96,4	68,1	63,5	20,6
Luxemburg	45,4	99,7	59,6	99,2	20,5
Magyarország	45,8	90,4	63,8	99,4	11,6
Málta	50,0	87,9	76,0	83,6	0,0
Németország	46,6	97,1	44,7	91,4	11,7
Olaszország	58,4	87,1	54,0	99,9	19,3
Portugália	53,6	93,6	92,1	91,7	0,2
Spanyolország	47,1	93,9	78,9	95,3	0,8
Svédország	39,8	77,5	55,4	100,0	0,0
Szlovákia	44,1	94,7	61,5	91,0	3,8
Szlovénia	45,8	92,8	46,1	76,1	27,5

M14. Nyugdíjkiadások a GDP százalékában, 2004 (százalék)

Ország	Összes nyugdíjkiadás	Öregségi és öregségi jellegű nyugdíjak	Rokkantsági nyugdíjak	Hozzá tartozói nyugdíjak	Foglalkoztatás-politikai célú nyugdíjak
EU 25	12,3	9,8	1,2	1,1	0,1
EU 15	12,3	9,9	1,2	1,1	0,1
Ausztria	14,3	12,2	1,7	0,4	0,1
Belgium	11,1	7,2	1,3	2,1	0,4
Ciprus	6,7	6,0	0,3	0,3	:
Csehország	8,4	7,0	1,1	0,2	0,1
Dánia	11,0	9,2	1,8	0,0	:
Egyesült Királyság	10,7	8,9	1,1	0,8	0,0
Észtország	6,2	5,4	0,6	0,1	:
Finnország	11,2	7,6	2,2	0,9	0,5
Franciaország	13,1	10,3	0,8	1,8	0,2
Görögország	12,9	11,1	0,8	0,9	0,1
Hollandia	12,9	8,7	2,7	1,4	0,0
Írország	4,1	2,6	0,8	0,8	:
Lengyelország	13,3	10,2	2,0	0,8	0,4
Lettország	6,8	5,6	0,9	0,2	:
Litvánia	6,7	5,6	0,9	0,2	0,0
Luxemburg	10,1	5,8	1,8	2,3	0,2
Magyarország	9,3	6,7	1,3	1,2	0,1
Málta	9,3	8,1	0,9	0,3	0,0
Németország	13,3	11,6	1,0	0,4	0,3
Olaszország	14,7	11,3	0,8	2,5	0,1
Portugália	12,4	8,8	2,2	1,5	0,0
Spanyolország	9,2	7,4	1,2	0,6	0,0
Svédország	12,6	9,3	2,6	0,7	0,0
Szlovákia	7,3	6,1	1,0	0,1	0,0
Szlovénia	10,9	9,5	0,9	0,3	0,2

M15. A jövedelem/vagyonteszthez kötött jutatások arányának alakulása (százalék)

Év	EU 15	EU 25	Magyarország
Összes juttatás			
1990	9,4	:	:
2000	10,2	10,0	6,8
2004	10,4	10,2	5,0
Betegség/egészség gondozás			
1990	0,9	:	:
2000	0,9	0,9	2,0
2004	0,8	0,8	1,4
Rokkantság			
1990	16,6	:	:
2000	19,5	18,8	1,7
2004	20,5	19,7	1,2
Öregség			
1990	4,5	:	:
2000	4,3	4,1	0,7
2004	5,2	5,1	0,5
Hátrahagyottak			
1990	1,7	:	:
2000	1,5	1,5	0,8
2004	1,4	1,4	0,6
Család/gyermek			
1990	22,6	:	:
2000	24,8	25,4	11,9
2004	25,0	25,4	10,8
Munkanélküliség			
1990	17,0	:	:
2000	16,8	16,6	24,3
2004	16,7	16,6	19,9
Lakás			
1990	100,0	:	:
2000	100,0	100,0	100,0
2004	100,0	100,0	100,0
Egyéb társadalmi kirekesztettség			
1990	77,2	:	:
2000	85,4	85,3	42,4
2004	81,3	81,3	51,9